

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

МОВНІ ФОРМУЛИ В ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Рівень вищої освіти	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.033 Філологія. Слов'янські мови та літератури
Освітня програма	(переклад включно), перша – польська Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська

КРФППм.024056.01.03.00

здобувачки II курсу групи ФППм-24

Анни МОРГАЧОВОЇ

Керівник – канд. філол. наук, доцент

Наталія ТОРЧИНСЬКА

До захисту допускаю:

Завкафедри слов'янської філології,
канд. філол. наук, доцент

Наталія ТОРЧИНСЬКА

15.12.25

Дата

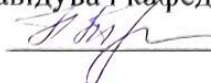
Хмельницький, 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	гуманітарно-педагогічний
Кафедра	слов'янської філології
Рівень вищої освіти	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.033 Слов'янські мови та літератури
Освітня програма	Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри слов'янської філології

 Наталія ТОРЧИНСЬКА

15 жовтня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ Моргачової Анни Володимирівни

1. Тема роботи: **«Мовні формули в польсько-українському дипломатичному дискурсі».**

Керівник роботи – **Торчинська Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних філологічних наук, доцент.**

Затверджено наказом ректора університету № 65 від 25 серпня 2025 року.

2. Термін подання студентом завершеної роботи – грудень 2025 року.

3. Вихідні дані до роботи. Актуальність дослідження мовних формул у дипломатичному дискурсі зумовлена необхідністю глибокого аналізу комунікативних стратегій, що використовуються в українсько-польських відносинах.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити).

- проаналізувати теоретичні засади вивчення мовних формул у дипломатичному дискурсі на основі наукових досліджень;
- схарактеризувати етикет і ділове спілкування в контексті дипломатичних мовних формул, зокрема їхній вплив на формування позитивного іміджу у двосторонніх відносинах;
- визначити основні типи мовних формул, що використовуються в українсько-польському дипломатичному дискурсі;
- проаналізувати промови й відкриті звернення президента та міністра закордонних справ Польщі;
- дослідити лінгвокультурні особливості дипломатичних мовних формул у взаємодії між Україною та Польщею;
- виявити специфіку використання мовних формул у дипломатичному дискурсі промов президента Польщі.

5. Графічного матеріалу немає.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	ПРІЗВИЩЕ, ім'я та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання отримав
	немає		

7. Дата видачі завдання – 15 жовтня 2024 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки
1	Обрання теми кваліфікаційної роботи	вересень 2024 року	
2	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	вересень 2024 року	
3	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	вересень 2024 року	
4	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи	грудень 2024 – квітень 2025 року	
5	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації у збірниках наукових праць та участі у конференціях	січень-листопад 2025 року	
6	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	квітень-вересень 2025 року	
7	Написання третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень-листопад 2025 року	
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи	листопад 2025 року	
9	Остаточне завершення кваліфікаційної роботи	грудень 2025 року	
10	Подача кваліфікаційної роботи на кафедру	грудень 2025 року	

Здобувач

Керівник кваліфікаційної роботи

Анна МОРГАЧОВА

Наталія ТОРЧИНСЬКА

Анотація

Тема роботи: «Мовні формули в польсько-українському дипломатичному дискурсі»

Автор – Анна МОРГАЧОВА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент **Наталія ТОРЧИНСЬКА**

Обсяг кваліфікаційної роботи – 75 сторінок, з них 67 сторінок основного тексту.

Робота не містить таблиць, 83 джерела посилання.

Ключові слова: мовні формули, дипломатичний дискурс, дипломатичний підстиль, етикетні формули, комунікативні стратегії, українсько-польські відносини, риторика, політичне мовлення.

Дипломатичний дискурс є специфічним різновидом інституційної комунікації, у якому стійкі мовні формули регулюють міждержавну взаємодію, забезпечують дотримання протоколу та формують комунікативний баланс. Їхній аналіз дозволяє з'ясувати структурні, семантичні та культурно марковані характеристики дипломатичного мовлення, а також аксіологічні орієнтири, що визначають стиль офіційної комунікації України та Польщі. **Метою** кваліфікаційної роботи є виявлення, опис та аналіз мовних формул у дипломатичному дискурсі на прикладі промов і відкритих звернень державних діячів Польщі, а також визначення їхньої ролі у формуванні взаємодії та підтриманні дипломатичних контактів між Україною та Польщею. Предметом дослідження виступають мовні формули та риторичні стратегії, що використовуються в промовах президента Польщі та міністра закордонних справ для побудови українсько-польського дипломатичного дискурсу. У роботі проаналізовано теоретичні засади дипломатичного підстилю, уточнено співвідношення понять «дипломатичний підстиль» і «дипломатичний дискурс», визначено функціональні групи мовних формул і простежено особливості їхнього використання в українській та польській дипломатичній традиції. Польський дискурс демонструє високий рівень риторичної естетики та формалізованої ввічливості, тоді як український поєднує традиційні етикетні моделі з динамікою сучасного політичного мовлення.

Аналіз промов президента Кароля Навроцького та міністра закордонних справ Радослава Сікорського засвідчив, що мовні формули виконують функції підтримки, солідарності, переконання та ціннісного позиціонування, слугуючи інструментами стабілізації дипломатичного дискурсу та маркерами політичної ідентичності. Дослідження підтвердило, що мовні формули не лише стандартизують дипломатичну комунікацію, а й формують її риторико-ціннісний вимір, сприяють уникненню конфліктності та підтриманню партнерства в українсько-польських відносинах.

Автор _____

підпис автора і дата подання роботи до захисту

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Теоретичні засади дослідження мовних формул у дипломатичному дискурсі.....	9
1.1. Поняття мовних формул у лінгвістиці та їхні функції	11
1.2. Дипломатичний підстиль як різновид офіційно-ділового стилю.....	14
1.3. Дипломатичний підстиль і дипломатичний дискурс: теоретико-лінгвістичний аналіз категорій.....	16
1.4. Специфіка мовних формул у дипломатичному дискурсі	19
2. Особливості українських та польських мовних формул у дипломатичному дискурсі.....	23
2.1. Основні типи мовних формул в українському дипломатичному дискурсі	23
2.2. Основні типи мовних формул у польському дипломатичному дискурсі.....	33
2.3. Порівняльний аналіз українських та польських мовних формул.....	38
3. Мовні формули в українсько-польському дипломатичному дискурсі...	41
3.1. Аналіз мовних формул у промовах президента Республіки Польща Кароля Навроцького	41
3.2. Аналіз мовних формул у виступі міністра закордонних справ Польщі Радослава Сікорського.....	47
3.3. Вплив соціокультурних чинників на використання мовних формул у польському дипломатичному дискурсі.....	52
Висновки.....	63
Перелік джерел посилання.....	69

ВСТУП

В умовах активізації дипломатичних відносин між Україною та Польщею, особливо після 2014 року, коли міжнародна співпраця набуває нових форм та змісту, зростає актуальність поглибленого дослідження мовних аспектів дипломатичного дискурсу. Мовні формули, як стійкі вирази, що забезпечують зрозумілість та ефективність комунікації, є ключовими елементами цього дискурсу. Сучасна філологічна наука розглядає дипломатичний дискурс не як відмежоване поняття, а, за визначенням О. Пономаренка, «конгломератну складову» [37].

Мовні формули у цьому контексті становлять особливий об'єкт філологічного аналізу, адже вони поєднують стабільність структури з гнучкістю функцій, дозволяючи адресантові реалізовувати як офіційну, так і міжособистісну комунікацію. Саме у стійких мовних одиницях – формулах звертання, подяки, вибачення, визнання чи співчуття – відображається мовна модель світу, притаманна конкретній національній культурі. Їхнє вивчення у контексті українсько-польських дипломатичних взаємодій дозволяє глибше зрозуміти культурні, історичні та політичні впливи на формування дипломатичних стратегій і, відповідно, їх лінгвістичних складників. Це сприяє не лише розвитку лінгвістичної науки, а й практиці міжнародних відносин.

Дослідження політичного мовного дискурсу привертають увагу як українських, так і польських мовознавців, серед яких такі як: В. Бойко [4], О. Мацько [23; 24], О. Пономаренко [37] та ін. Їхні роботи зосереджені на аналізі риторичних стратегій, прагматичних аспектів та маніпуляційних технік у політичному мовленні, а також дослідженні впливу мови на формування ідеології, громадської думки та комунікації в умовах криз. Вивчення цих аспектів є важливим для розуміння ролі мови в сучасному

політичному дискурсі, зокрема у двосторонніх дипломатичних відносинах між Україною та Польщею.

Для сучасної філології характерним є перехід від описового підходу до когнітивно-дискурсивного, що дозволяє трактувати мову не лише як систему знаків, а як інструмент концептуалізації досвіду. Дипломатичне мовлення в цьому сенсі є показовим матеріалом для виявлення механізмів мовної репрезентації цінностей, норм і традицій.

Із філологічного погляду вивчення дипломатичного дискурсу має на меті не лише опис мовних засобів, а й реконструкцію ціннісної картини світу, яку вони відображають. Мовні формули виступають своєрідним ключем до розуміння того, як мова реалізує функції етикету, впливу й солідарності. Це поєднання формальної нормативності з прагматичною доцільністю робить дипломатичне мовлення унікальним матеріалом для лінгвістичного аналізу. Для польського контексту характерна риторична естетика поваги, співчуття й подяки, що відтворює європейську традицію гуманістичного мовлення.

Вивчення мовних формул, які виступають як стійкі вирази і здатні забезпечити зрозумілість та ефективність комунікації, дозволяє виявити культурні та історичні впливи на формування дипломатичних заяв. **Актуальність** дослідження мовних формул у дипломатичному дискурсі зумовлена необхідністю глибокого аналізу комунікативних стратегій, що використовуються в українсько-польських відносинах.

Метою кваліфікаційної роботи є виявлення, опис та аналіз мовних формул у дипломатичному дискурсі на прикладі промов і відкритих звернень державних діячів Польщі, а також визначення їхньої ролі у формуванні взаємодії та підтриманні дипломатичних контактів між Україною та Польщею.

Досягнення сформульованої мети передбачає вирішення таких **завдань:**

- проаналізувати теоретичні засади вивчення мовних формул у дипломатичному дискурсі на основі наукових досліджень;
- схарактеризувати етикет і ділове спілкування в контексті дипломатичних мовних формул, зокрема їхній вплив на формування позитивного іміджу у двосторонніх відносинах;
- визначити основні типи мовних формул, що використовуються в українсько-польському дипломатичному дискурсі;
- проаналізувати промови й відкриті звернення президента та міністра закордонних справ Польщі;
- дослідити лінгвокультурні особливості дипломатичних мовних формул у взаємодії між Україною та Польщею;
- виявити специфіку використання мовних формул у дипломатичному дискурсі промов президента Польщі.

Об’єкт дослідження – офіційні публічні промови президента Республіки Польща та міністра закордонних справ, які стосуються України, з фокусом на українсько-польські відносини, міжнародні зустрічі та дипломатичні заяви, зроблені в рамках двосторонніх і багатосторонніх форматів.

Предмет – мовні формули та риторичні стратегії, що використовуються в промовах президента Польщі та міністра закордонних справ для побудови українсько-польського дипломатичного дискурсу.

Методи дослідження. У роботі використано такі теоретичні методи, як *аналіз* науково-методичної літератури; об’єкта і предмета дослідження і *синтез* (генералізація й узагальнення структурних, семантичних, комунікативних і лінгвокультурних особливостей мовних формул, використаних у дипломатичному спілкуванні); *описовий метод* (для виокремлення, систематизації та характеристики мовних формул у дипломатичному дискурсі, а також для визначення їхніх структурних, семантичних і функціональних особливостей); *систематизація* (для

впорядкування структурних і семантичних характеристик досліджуваних одиниць, що дозволяє встановити їхні типи та функції); *порівняльний метод* (для зіставлення українських і польських мовних формул, визначення їхніх спільних і відмінних рис); *лінгвокультурологічний метод* (для аналізу взаємозв'язку мовних формул із культурними та історичними чинниками, які впливають на дипломатичний дискурс).

Крім описового і порівняльного методів, у кваліфікаційній роботі використано елементи *функціонально-семантичного аналізу*, який дає змогу простежити взаємозв'язок між структурою мовної формули та її комунікативною функцією.

Наукова новизна роботи полягає у системному аналізі мовних формул у дипломатичному дискурсі на прикладі промов і відкритих звернень президента та міністра закордонних справ Польщі. Дослідження акцентує увагу на специфічних риторичних стратегіях і комунікативних тактиках, які використовуються для формування та підтримання дипломатичних відносин між двома країнами.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що запропонований у роботі підхід розширює уявлення про мовну формулу як одиницю міжрівневого характеру – синтез граматичних, семантичних і прагматичних властивостей. Виявлені закономірності дозволяють класифікувати дипломатичні мовні формули не лише за структурними параметрами, а й за функціонально-комунікативними ознаками: формули підтримки, згоди, подяки, визнання, запевнення, співчуття тощо. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку філологічної науки, яка розглядає текст як когнітивно-комунікативну цілісність, а не просто сукупність мовних одиниць.

Практичне значення роботи. Результати кваліфікаційної роботи можуть бути використані у практиці викладання курсів із культури мови, лінгвістики тексту, міжкультурної комунікації, а також у підготовці перекладачів та фахівців із міжнародних відносин. Матеріали дослідження

можуть застосовуватися у створенні навчальних посібників із польської мови, у курсах дипломатичного протоколу та в роботі дипломатів, журналістів і перекладачів, залучених до сфери міжнародної комунікації.

Апробація результатів роботи. Окремі положення кваліфікаційної роботи заслуховувалися на:

– XVIII Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі» (29 жовтня 2024 р., Київ); *Мовні формули ввічливості в українсько-польському дискурсі: порівняльний аспект.*

– Всеукраїнській конференції студентської та учнівської молоді «Актуальні питання сучасної філології та журналістики» (7 листопада 2024 р., Тернопіль); *Етикетний дискурс у дипломатії: аналіз форм звертання в українсько-польських відносинах.*

– Університетській звітно-науковій конференції викладачів та студентів Хмельницького національного університету (2024 р.); тема виступу – *Дипломатичний дискурс як об'єкт вивчення в польському мовознавстві.*

– Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Славістичні студії в сучасному філологічно-дидактичному просторі» (Хмельницький, 2025 р.); *Лінгвостилістичні особливості дипломатичного дискурсу.*

– Міжнародній науково-практичній конференції «Культурно-історичні виміри сучасної славістики» (24 листопада 2025 р., Кам'янець-Подільський); *Мовні формули як маркер національної ідентичності: зіставлення формул мовного етикету у слов'ян.*

та викладено у статтях:

– «Формули ввічливості в дипломатичному дискурсі: прагматичний і культурний виміри» (збірник наукових праць «Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика», Вип. 18 (Хмельницький, 2025).

– «Мовні формули в українсько-польському дипломатичному дискурсі» (збірник наукових праць «Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика», Вип. 19 (Хмельницький, 2025)).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання і додатків.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ФОРМУЛ У ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасній лінгвістиці вивчення мовних формул та дипломатичного дискурсу перебуває у фокусі багатьох наукових напрямів, зокрема прагматики, комунікативної лінгвістики, соціолінгвістики та дискурсології. Дипломатичне спілкування як особливий тип інституційного дискурсу має власні стратегічні та мовні особливості, що визначають вибір мовних формул і комунікативних тактик. Теоретичне осмислення цих явищ дає можливість глибше зрозуміти закономірності дипломатичної комунікації та її специфіку як у писемній, так і в усній формах. Відповідно, у цьому розділі розглянуто основні функції мовних формул, специфіку дипломатичного підстилю та поняття дипломатичного дискурсу, а також окреслено місце мовних формул у системі дипломатичного спілкування. Поняття *мовної формули* поступово формувалося в межах європейської лінгвістики – від опису сталих словосполучень у фразеології до розуміння їх як культурно й когнітивно маркованих одиниць. Уже в середині ХХ століття українські мовознавці, зокрема З. Куньч [19] та Л. Лисиченко [21], розглядали сталі мовні структури як частину офіційно-ділового стилю, підкреслюючи їхню нормативність, функціональну сталість і прагнення до етикетної узгодженості.

У працях А. Бугмут поняття *мовного етикету* тісно пов'язується з мовними формулами, які закріплюють культурні моделі ввічливості й соціальної ролі адресанта та адресата [2]. Подальший розвиток цього напрямку простежується в українській школі мовного етикету. Цю тему досліджують зокрема І. Голубовська [7], Єрмоленко С. [11], О. Мацько [23], О. Орловська [31]. Дослідники трактують мовні формули як *знаки мовної культури*, що одночасно виконують регулятивну, контактну та прагматичну функції. С. Єрмоленко визначає їх як стійкі мовні одиниці, що забезпечують реалізацію соціально прийнятих норм спілкування [11, с. 22].

О. Орловська наголошує, що в дипломатичному дискурсі формули є не просто усталеними елементами мови, а компонентами офіційного протоколу, які гарантують комунікативну точність, передбачуваність і нейтральність [31, с. 65].

У польській лінгвістиці ідеї сталості й культурної обумовленості мовних формул поглибилися завдяки працям Люблінської етнолінгвістичної школи, зокрема працям дослідників Єжи Бартмінського (Jerzy Bartmiński) [54] та Войцеха Хлебди (Wojciech Chlebda) [59]. Науковці пов'язують формули з концептом *językowy obraz świata* (мовної картини світу) – способом, у який мова структурує реальність через колективні уявлення, норми й цінності. Є. Бартмінський підкреслює, що сталі етикетні вислови (*Szanowni Państwo, Z wyrazami szacunku, Serdeczne pozdrowienia*) виступають носіями культурних смислів, бо в них закодовані моделі польської ввічливості, патріотизму й пошани. У працях В. Хлебди мовні формули розглядаються як *komunikacyjne stereotypy* (комунікативні стереотипи), тобто одиниці, які відтворюють усталені соціальні сценарії поведінки у сфері офіційного спілкування.

Когнітивно-прагматичний вимір проблеми представлений у працях Анни Вежбицької (Anna Wierzbicka) [80], яка запропонувала універсальну семантичну модель для опису формул етикету. Дослідниця вказує, що такі вислови, як *proszę, dziękuję, przepraszam, życzę powodzenia*, функціонують як мікромоделі культурного досвіду. Вони поєднують граматичну сталість і варіативність контексту, відображаючи універсальні прагнення до взаємоповаги, щирості та рівноваги між співрозмовниками.

Зіставний підхід, який поєднує українську традицію аналізу мовного етикету з польською етнолінгвістичною школою, представлений у сучасних працях З. Куньч [19] та Л. Лисиченко [21]. У них мовна формула розглядається як елемент дискурсивної дії – одиниця, що не лише виражає певний етикетний зміст, а й формує стиль комунікації, визначаючи ступінь офіційності, ввічливості й партнерської співучасті. Такий

когнітивно-дискурсивний підхід дозволяє розглядати мовні формули в дипломатії як механізми підтримання комунікативної гармонії: вони врівноважують мовлення, знижують конфліктність і водночас відображають культурну ідентичність мовця.

Таким чином, розвиток поняття *мовна формула* ілюструє поступовий перехід від опису фразеологічної сталості до комплексного лінгвокультурного й когнітивного розуміння. У сучасній філології ця категорія визначається як знаковий репрезентант комунікативної культури, що інтегрує лінгвістичні, прагматичні й ціннісні характеристики. Її вивчення в дипломатичному дискурсі є особливо важливим, адже саме тут мовні формули поєднують функції ввічливості, переконання і солідарності, забезпечуючи ефективність міжкультурної комунікації.

1.1. Поняття мовних формул у лінгвістиці та їхні функції

Вивчення мовних формул є міждисциплінарним у сучасній лінгвістиці, оскільки це поняття тісно пов'язане з фразеологією, прагматикою, комунікативною лінгвістикою та соціолінгвістикою. У науковій традиції термін «мовна формула» використовується для позначення стійких, відтворюваних у готовому вигляді мовних одиниць, що функціонують у типових комунікативних ситуаціях. На відміну від вільних словосполучень, вони не творяться заново в процесі мовлення, а відтворюються як готові конструкції, що мають закріплене значення та культурно-соціальне підґрунтя [5, с. 41].

З позицій етнолінгвістики мовні формули розглядаються як елемент мовної картини світу. На думку Анни Вежбицької, усталені формули є своєрідними культурними сценаріями, що відображають суспільні норми й цінності, закріплені у мові [80, с. 74]. Подібного підходу дотримуються й польські дослідники Є. Бартмінський та В. Хлебда, які вбачають у мовних

формулах ключ до розуміння специфіки комунікації та символічних вимірів культури [54 ; 59].

У соціолінгвістиці мовні формули визначаються як мовні маркери соціальної взаємодії, що відображають статусні та рольові відносини між учасниками комунікації [24, с. 18]. Вони сигналізують про рівень офіційності, дистанцію або близькість, виражають субординацію чи рівність і виступають показниками дотримання норм ввічливості у конкретному культурному середовищі.

Вивченням мовних формул та основних ознак дипломатичного підстилю присвячені роботи З. Куньч й М. Куньч [19]. Українські мовознавці, що займаються вивченням дипломатичного дискурсу часто оперують поняттями «мовні формули» та «етикетна формули». Ці поняття часто перетинаються у лінгвістиці, але не є тотожними.

Мовні формули – це усталені структурно-семантичні моделі, що забезпечують стандартизацію та передбачуваність комунікації в офіційній сфері. Вони охоплюють різні типи висловлень: протокольно-етикетні, регулятивні, інформаційно-аналітичні, прагматичні тощо. Етикетні формули – це підгрупа мовних формул, спрямована на реалізацію норм мовного етикету: вираження ввічливості, поваги, вдячності, вибачення, привітання та завершення контакту [2, с. 363].

Отже, поняття мовних формул є більш широким та відповідним для нашого дослідження, ніж поняття етикетних формул.

Залежно від мети комунікації виокремлюють кілька груп мовних формул:

- формули вітання (*Доброго дня!, Шановні колеги!*);
- формули прощання (*На все добре, З найкращими побажаннями*);
- формули подяки (*Щиро дякую, Висловлюю вдячність*);
- формули вибачення (*Даруйте, Прошу вибачення*);

– формули згоди чи незгоди (*Цілком поділяю думку, Дозвольте не погодитися*);

– формули побажань (*Бажаю успіхів у Вашій діяльності*) [7, с. 119].

Використання мовних формул у комунікації охоплює низку важливих функцій:

– комунікативна – забезпечення початку, розвитку та завершення діалогу; слугують маркерами організації тексту чи промови.

– етикетна – реалізація соціокультурних норм і правил ввічливості, що особливо важливо у міжкультурному спілкуванні.

– регулятивна – вплив на поведінку адресата, визначення тональності та рівня офіційності взаємодії.

– експресивна – вираження емоційного ставлення мовця, демонстрація солідарності, приязні чи дистанції.

– ритуально-традиційна – закріплення в мові культурних і національних традицій (наприклад, привітання з нагоди державних свят, жалобні висловлювання) [5, с. 56].

Отже, поняття мовних формул є ширшим і більш відповідним для нашого дослідження, ніж поняття етикетних формул, оскільки охоплює не лише правила ввічливості, а й структурні та регулятивні елементи комунікації. Виокремлені групи формул – вітання, прощання, подяки, вибачення та інші – демонструють їхню системність і залежність від комунікативної мети. Сукупність виконуваних функцій свідчить про багатовимірність мовних формул і їхню здатність одночасно організовувати текст, підтримувати соціальні норми та встановлювати тональність взаємодії. Таким чином, мовні формули постають ключовими інструментами офіційного, зокрема дипломатичного, дискурсу, що обумовлює необхідність їх подальшого аналізу у межах дослідження.

1.2. Дипломатичний підстиль як різновид офіційно-ділового стилю

Одним з функціональних різновидів мовлення, що слугує для комунікації в державно-політичному, економічному, законодавчому та адміністративно-управлінському секторах є офіційно-діловий стиль мовлення. Залежності від сфери використання та стилістичного оформлення офіційно-діловий стиль можна поділити на підстилі:

– дипломатичний (види документів: міжнародні договори, угоди, конвенції, меморандуми, ноти, комюніке, усні форми практично не застосовуються);

– законодавчий (види документів, як закони, укази, цивільні, кримінальні та інші акти державного значення; основна усна форма – судова промова);

– управлінський (види документів: статути, договори, накази, розпорядження, заяви, характеристики, довіреності, розписки тощо; усні форми – доповідь, виступ, службова телефонна розмова, усне розпорядження) [15, с. 24].

Беручи до уваги тематику дослідження, ключовим об'єктом нашого інтересу є дипломатичний підстиль. У широкому розумінні – це різновид офіційно-ділового стилю мови, який використовується в сфері міжнародних відносин для забезпечення офіційної комунікації між державами, міжнародними організаціями та їхніми представниками, а також характеризується високим рівнем формалізму, чіткою структурою тексту, використанням стандартних мовних формул та дипломатичних термінів. У тематичних наукових розвідках також зазначають, що документи дипломатичного підстилю офіційно-ділового стилю називаються також договорами (міжнародними та внутрішньодержавними) [14, с. 34].

Дипломатична мова (англ. *diplomatic language*, франц. *langage diplomatique*) традиційно визначається трьома способами:

- як форма висловлювання, спрямована на уникнення надмірних емоцій та різких оцінок, які замінюються натяками та недомовленістю;
- як система термінів і технічних висловів, характерних для дипломатичної практики;
- як інструмент формування нейтральної тональності повідомлення, що дозволяє досягати взаєморозуміння попри розбіжності [76, с. 177].

Згідно з твердженням Н. Ботвиної для дипломатичного підстилю не характерні усні форми [5, с. 37]. Традиційно дипломатичний дискурс, насамперед, розглядається крізь призму офіційно-документальних текстів, таких як ноти, комюніке, декларації та інші письмові акти зовнішньополітичної комунікації. Однак у рамках цього дослідження ми розглянемо такий прояв дипломатичного підстилю, як промови представників державного апарату. Варто зазначити, що офіційні промови дипломатів високого рангу мають ознаки як офіційно-ділового, так і публіцистичного стилів спілкування.

Публічні виступи дипломатів вищої ланки становлять особливий різновид комунікації, що поєднує риси кількох функціональних стилів. Хоча вони належать до проявів офіційно-ділового стилю, їхня структура та комунікативні настанови демонструють синтез елементів офіційно-ділового мовлення та публіцистичної риторики. Формальна сторона таких промов проявляється у дотриманні протоколу, нормативності мовлення, чіткості термінології та логічній організації змісту, тобто тих характеристик, які традиційно асоціюються з офіційно-діловим стилем.

Водночас дипломатичні промови орієнтовані не лише на вузьке професійне середовище, а й на широку суспільну аудиторію. У зв'язку з цим вони нерідко містять елементи впливу на громадську думку, емоційно забарвлену лексику, апеляцію до цінностей та суспільно значущих тем, що зближує їх із публіцистичним стилем мовлення. Таким чином, дипломатична

промова виконує подвійну функцію: дотримується норм міжнародного протоколу та одночасно виконує роль інструмента впливу на публічну думку.

Отже, звернення до аналізу офіційних дипломатичних виступів як форми реалізації дипломатичного підстилю є науково вмотивованим. Такий підхід дає змогу виявити специфіку поєднання регламентованості та риторичної виразності, що визначає сучасний характер дипломатичної комунікації в її усній формі.

1.3. Дипломатичний підстиль і дипломатичний дискурс: теоретико-лінгвістичний аналіз категорій

Важливою проблемою з погляду дослідження є з'ясування змісту і співвідношення категорій «дипломатичний підстиль» і «дипломатичний дискурс», оскільки це дасть чіткіше розуміння сфери аналізу промов президента та міністра закордонних справ Польщі. Поняття дипломатичний підстиль і дипломатичний дискурс пов'язані зі сферою міжнародної комунікації, але належать до різних рівнів лінгвістичного опису та акцентують увагу на відмінних аспектах мовленнєвої діяльності.

Дипломатичний дискурс досліджував польський соціолог Марек Чижевський (Marek Czyżewski) [60 ; 61], який зосереджується на механізмах формування публічного та інституційного дискурсу, способах репрезентації владних відносин і легітимації політичних рішень у мовленні представників державних інституцій. Науковець розглядає дипломатичну комунікацію як специфічний різновид дискурсу, зорієнтований на збереження балансу між національними інтересами, етикетом міжнародної взаємодії та стратегіями досягнення консенсусу.

Згідно з підходом української дослідниці І. Голубовської дипломатичний підстиль визначається як різновид офіційно-ділового стилю, що забезпечує мовленнєве оформлення міждержавної та міжнародної

взаємодії, зокрема у сфері політичної та зовнішньополітичної діяльності. Для дипломатичного підстилю характерні чітко регламентовані мовні конструкції, стандартизовані формули етикету, високий рівень термінологічної точності, домінування писемної форми комунікації та суворе дотримання протоколу [7].

Дипломатичний дискурс – це «комплексне комунікативне явище, [...] що охоплює всю палітру мовленнєвих інтеракцій (актів) дипломатів, реалізується в усній та писемній формі, регламентується жорсткими рамками як загальних (міжнародних), так і етноспецифічних правил, існуючих історичних традицій, риторико-стилістичних норм, а також має власні характерні риси» [37, с. 31].

У сучасному мовознавстві дискурс розглядається як багатовимірне соціокультурне явище, у межах якого відбувається формування смислів, ідеологій і стратегій впливу. Як зазначає Т. ван Дейк, дискурс є центральним культурним і соціальним продуктом, через який суспільство не лише відображає, а й відтворює власні ідеї та цінності [62, с. 25].

Політичний дискурс, у свою чергу, слугує не тільки інструментом передавання інформації, а й засобом формування нових концептів, смислових парадигм і моделей сприйняття реальності. Дослідники підкреслюють, що в процесі комунікації політичні діячі здатні створювати альтернативні картини світу, де смисли підлягають інтерпретації залежно від прагматичної мети висловлювання.

Водночас дипломатичний дискурс, який є спорідненим із політичним, має принципово іншу природу: його метою є не маніпулювання, а врівноваження комунікації, досягнення консенсусу й підтримання партнерських відносин між суб'єктами міжнародної взаємодії, що є важливим складником українсько-польських відносин. Для цього в ньому широко застосовуються мовні формули етикетного, регулятивного та консенсусного типу, що забезпечують передбачуваність, нейтральність і

прагматичну ввічливість спілкування. Саме тому аналіз дипломатичного дискурсу має враховувати його аксіологічну складову – прагнення до узгодження, уникнення конфліктів і підтвердження взаємної поваги.

До основних ознак дипломатичного підстилю, на думку І. Голубовської [7], належать:

- нормативність і стереотипність вислову, що забезпечує однозначне розуміння змісту;
- відсутність емоційно-експресивних засобів, адже будь-яке відхилення від нейтрального тону може бути інтерпретоване як зміна позиції сторін;
- логічна послідовність і синтаксична завершеність речень, що унеможлиблює двозначність;
- висока частотність кліше і формул мовного етикету, які виконують регулятивну й контактну функції.

Саме повторюваність таких конструкцій формує засади дипломатичного спілкування, у якому форма вислову не менш важлива, ніж його зміст.

На концептуальному рівні дипломатичний підстиль виступає структурним елементом дипломатичного дискурсу, тоді як дискурс – ширшою надсистемою, що включає сукупність жанрів і текстових типів. Містить комунікативні стратегії переконання, узгодження, врегулювання та етикетні й протокольні формули. Дипломатичний дискурс враховує прагматичні установки учасників взаємодії й узгоджує історико-політичні та культурні параметри.

Таким чином, дипломатичний підстиль відповідає за мовне оформлення офіційної дипломатичної документації, а дипломатичний дискурс – за реалізацію ширшої комунікативної практики, що включає як формалізовані, так і ситуативні, міжособистісні та публічні форми дипломатичного спілкування (переговори, заяви, інтерв'ю, звернення, міжнародні виступи). Дипломатичний підстиль і дипломатичний дискурс становлять дві

взаємопов'язані площини мовної реалізації міжнародних відносин: підстиль – це формальний рівень кодифікації, а дискурс – динамічний рівень інтерпретації. Оскільки предметом дослідження є саме промови державних діячів, то тема розглядається у межах дослідження дипломатичного дискурсу.

1.4. Мовні формули в дипломатичному дискурсі

Мовні формули відіграють важливу роль у дипломатичній комунікації, яка передбачає високий рівень стандартизації, формалізованості та дотримання протоколу. Дипломатичний дискурс має дуалістичний характер: з одного боку, він орієнтований на чіткість і ясність, з іншого – на дипломатичну коректність та уникнення конфронтації. Саме тому мовні формули виступають основним інструментом балансування між офіційністю та вираженням ввічливості.

Функціонування мовних формул у дипломатичному дискурсі зумовлено засадами мовного етикету та дипломатичного протоколу. Мовний етикет – це сукупність правил мовної поведінки, які репрезентуються в мікросистемі національно специфічних стійких формул і виразів у ситуаціях встановлення контакту із співбесідником, підтримки спілкування в доброзичливій тональності [31, с. 62].

Формули у дипломатичному дискурсі часто мають усталений, навіть протоколізований характер, проте саме ця стереотипність забезпечує зрозумілість та однозначність спілкування в міжнародному контексті, що може бути вирішальним у спілкуванні представників різних культур.

Використання мовних формул зумовлене чіткими вимогами до дипломатичної документації та дипломатичного протоколу. Розглянемо основні вимоги до дипломатичних документів. Більшість офіційних документів розпочинається зі звернення, у якому правильне зазначення імені, прізвища та титулу адресата має принципове значення, а будь-які скорочення

або неточності вважаються неприпустимими. Відповідь на дипломатичне звернення є обов'язковою: ігнорування листа або невідповідність формату відповіді статусу отриманого документа традиційно сприймаються як негативний сигнал. Зовнішній вигляд дипломатичних документів також регламентовано: використовуються матеріали високої якості, текст розміщується відповідно до усталених норм, а печатка та реквізити мають чітко визначене місце, що відображає повагу до адресата та сприяє належному іміджу держави у міжнародній комунікації [23, с.179].

Однією з ключових технік дипломатичного мовлення є конструктивна двозначність (*constructive ambiguity*), яка дозволяє досягати порозуміння без прямого формулювання всіх елементів домовленості. Її класичний приклад – «шанхайське комюніке» 1972 року, де США «беруть до відома» позицію Китаю щодо Тайваню, однак не підтверджують її однозначно. Завдяки цьому формулювання стало прийнятним для обох сторін [76, с.180].

Конструктивна двозначність не означає неправди – вона відкриває простір для інтерпретацій і тим самим створює умови для дипломатичного маневру, компромісу та подальших переговорів. Вона може реалізовуватися на семантичному (буквальний/небуквальний сенс), прагматичному (натяк, прихована пропозиція) або стилістичному рівні (пом'якшення, перифраз). Ще одним засобом дипломатичної мови є гіпербола, що виконує функцію емпізи. Вона може бути як позитивною (підсилення компліментів, проявів вдячності чи поваги), так і негативною (засудження певних дій у міжнародних документах). Гіпербола дозволяє зберегти рівновагу між потребою висловити позицію та уникнути надмірної різкості. Таким чином, дипломатична мова поєднує точність і обережність, нейтральність і емоційну стриманість, здатність до маневру й дотримання протоколу. Її гнучкість робить її ключовим інструментом зовнішньополітичної діяльності.

Мовні формули мають чітко відтворювати статусно-рольові стосунки між сторонами, підкреслювати повагу, рівноправність та готовність до

співпраці. Будь-яке порушення встановлених протоколом мовних норм – неправильне звертання, надмірна фамільярність, відсутність формул ввічливості, заміна усталених зворотів неофіційними – сприймається як дипломатичний тактильний промах і може негативно вплинути на характер міждержавної взаємодії. Таким чином, мовні формули виконують не лише комунікативну, а й іміджеву та регулятивну функції, формуючи образ держави як суб'єкта міжнародних відносин, що дотримується високих стандартів протокольної культури.

Отже, теоретичне обґрунтування понятійно-категоріального апарату дало можливість сформувати цілісну наукову базу для аналізу мовних формул у дипломатичному дискурсі. Узагальнення праць вітчизняних і зарубіжних учених засвідчило, що мовні формули становлять стійкі, відтворювані мовні конструкції, які забезпечують регуляцію комунікативної взаємодії, виконують етикетну, регулятивну, прагматичну та ритуально-символічну функції та виступають маркерами культурної й соціальної стратифікації мовців.

Розмежування понять «дипломатичний підстиль» та «дипломатичний дискурс» дало змогу виявити, що дипломатичний підстиль належить до офіційно-ділового стилю та характеризується строгими формами, стандартизованими мовними формулами й домінуванням писемної форми. Натомість дипломатичний дискурс є ширшим комунікативним утворенням, яке охоплює як писемні, так і усні форми зовнішньополітичної комунікації, зокрема публічні промови дипломатів та очільників держав. Саме усне дипломатичне мовлення демонструє тенденцію до поєднання офіційно-ділової та публіцистичної моделей мовлення, що зумовлено необхідністю забезпечити не лише протокольну точність, а й публічне переконання та формування міжнародного іміджу держави.

Систематизація мовних формул за їхнім функціональним спрямуванням (протокольно-етикетні, регулятивні, інформаційні, прагматично-впливові, консенсусно-миростворчі) дала змогу визначити їхню роль як ключового

інструмента дипломатичної стратегії, спрямованої на підтримання міжнародного діалогу, уникнення конфліктів і формування атмосфери довіри та партнерства.

Проведений теоретичний аналіз створює підґрунтя для подальшого дослідження функціонування мовних формул у дипломатичних промовах, що дозволить виявити мовні механізми конструювання політичних смислів, іміджевих стратегій та ціннісних орієнтирів у сучасному дипломатичному дискурсі.

2. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ МОВНИХ ФОРМУЛ У ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

«Історія мови, як і будь-яка інша історія, рухається поступово, непомітно, і лише з плином певного часу ми можемо помітити, що стан мови в даний момент відрізняється від зафіксованого раніше стану» [59, с. 25]. Це спостереження є актуальним для аналізу дипломатичного дискурсу, оскільки мовні засоби офіційної комунікації змінюються відповідно до еволюції політичної системи, зовнішньополітичних орієнтирів та міжнародного контексту.

Мовні формули у дипломатичному дискурсі відображають історичний та політичний розвиток держави, засвідчуючи зміни у її зовнішньополітичних пріоритетах, концептах державності, ціннісних домінантах і методах міжнародної взаємодії. Їхній склад і функціонування зумовлені динамікою дипломатичної практики, особливостями політичної культури та характером міждержавних відносин. Таким чином, дослідження мовних формул дозволяє простежити трансформації дипломатичної комунікації й визначити специфіку мовної репрезентації зовнішньополітичної позиції держави в різні історичні періоди.

2.1. Основні типи мовних формул в українському дипломатичному дискурсі

Формування українського дипломатичного дискурсу відбувалося під впливом загальноєвропейських протокольних норм та української мовної традиції. У межах дипломатичного дискурсу мовні формули функціонують як стійкі комунікативні одиниці, що забезпечують стандартизоване та прогнозоване спілкування між державними представниками. Завдяки усталеності структури та змісту такі формули гарантують дотримання

протокольних норм, підтримують необхідний рівень формальності та регламентують характер взаємодії між комунікантами. Вони допомагають уникнути двозначностей і комунікативних збоїв, що особливо важливо у сфері міждержавної дипломатії, де будь-яке некоректне формулювання може призвести до небажаних інтерпретацій або політичної напруги.

При виборі мовних формул важливим є дотримання норм мовленнєвого етикету, що регулює використання етикетних формул у дипломатичній комунікації. Український дипломатичний етикет передбачає як вербальні, так і невербальні форми привітання представників іноземних держав. Невербальні протокольні жести мають демонструвати повагу, відкритість до діалогу та готовність до конструктивної співпраці, виступаючи символами ввічливості й гостинності держави, яку представляє дипломат. Відповідно до вимог українського дипломатичного протоколу дівчата у національному вбранні вручають главі іноземної держави хліб-сіль, а в разі участі в державному візиті дружини глави іноземної держави – юнаки у національному вбранні вручають їй квіти [47]. Такі невербальні прояви гостинності є показником цінностей, які репрезентують українські засади дипломатії.

Український дипломатичний протокол передбачає, що мовні формули повинні відповідати принципам офіційності, коректності та нейтральності висловлювань, уникати двозначності й будь-яких емоційно забарвлених оцінок, які можуть бути інтерпретовані як недружні або некоректні. [47]

Дослідники офіційно-ділового стилю К. Климова, О. Левківська наголошують, що стандартизація мовлення в дипломатичному середовищі виконує не лише комунікативну, а й репутаційну функцію, оскільки формули відображають рівень мовної культури держави та її дипломатичної традиції [15; 20].

Дослідниця Л. Мацько розглядає дипломатичний дискурс як систему стабілізованих комунікативних моделей, у центрі яких перебувають мовні

формули – усталені конструкції, що реалізують концепти дії, процесу або стану. Такі формули виконують не лише етикетну, а й прагматичну, модально-оцінну та стратегічну функції, забезпечуючи дипломатичному спілкуванню передбачуваність і коректність. Виокремлено дев'ять основних груп мовних формул, що становлять ядро дипломатичного етикету [24, с. 29–38].

1. *Формули прохання.* Пряме прохання повстає за рахунок дієслова-концепту *просити* в особовій формі. Зміст прохання, як правило, висловлюється за допомогою особової форми дієслова *просимо*. Мовна формула прохання поширюється за допомогою різних компонентів.

Характерною для офіційно-ділового стилю та дипломатичного листування є більш формалізована конструкція «звертатися з проханням» та зазначення адресата наприклад: «*Дипломатична академія України при МЗС України звертається до Вас з проханням розглянути, по можливості, питання про видачу в'їзної візи*». Ще більш етикетна форма досягається додаванням до попередньої формули компонента-поширювача «дозвольте», який вживається тільки у другій особі множини і має семантику формального етикетного прохання: «*Дозвольте звернутися до Вас із проханням про*».

2. *Мовні формули відмови.* Основою мовних формул відмови є заперечувальні елементи *не, ні* та лексеми з відповідною семантикою (*ніколи, ніхто, нічого*), які утворюють пряму відмову. Проте для дипломатичного дискурсу характерне переважання непрямих формул, що пом'якшують зміст заперечення й уникають категоричності. До них належать умовні та модально забарвлені конструкції на кшталт: «*Сумніваюся, що це можливо*»; «*Це було б можливо, якби...*»; «*Якщо б така можливість існувала, то...*». Етикетного відтінку відмові надають модальні синтаксеми *на жаль, шкода, прикро*, а також контактні компоненти *знаєте, даруйте*, покликані підкреслити небажаність ситуації як для адресата, так і для адресанта. Зазвичай вони поєднуються зі сполучником *але*, що формує ввічливу, обтічну структуру:

«Щиро жалкуємо, але обставини не дозволяють нам...»; «Нам шкода, але ми не можемо підтримати Ваше звернення...»; «Прикро, але можливості долучитися немає». Поширеними є також формули, що поєднують елемент вибачення з повідомленням про неможливість: «Перепрошуємо, але наразі не маємо такої можливості»; «Вибачте, але виконати запит у зазначений термін неможливо». Часто відмова подається через гіпотетичну можливість: «За інших умов це було б здійсненним, проте зараз це неможливо». Відмова без сполучника *але* звучить значно твердіше й набуває характеру констатації: «На жаль, ми не можемо прийняти цієї пропозиції». У дипломатичному дискурсі такі конструкції використовуються рідше, оскільки не залишають простору для подальшого діалогу.

3. *Мовні формули проблемних ситуацій.* Через специфіку професійної діяльності співробітникам дипломатичних, а особливо консульських установ, доволі часто доводиться вирішувати проблемні та конфліктні ситуації. Вони можуть виникати як на міждержавному рівні, так і в приватному вимірі – коли громадяни держави, перебуваючи за кордоном, потребують захисту посольства. У подібних обставинах дипломати прагнуть не лише владнати ситуацію, а й зберегти конструктивні стосунки з представниками держави акредитації. Саме цим зумовлена стримана, обережна тональність дипломатичних текстів, що містять елементи негативного змісту.

Мовні формули проблемних ситуацій нерідко будуються на основі превентивного вибачення, яке виконує функцію своєрідної мовної преамбули дії: «Гадаємо, що це лише непорозуміння...»; «Переконані, що це прикра випадковість...». Такі преамбули часто комбінуються з формулами ввічливого непрямого протесту або заперечення, у яких обов'язково з'являються протиставні сполучники *але, проте* та дієслова-концепти зі значенням вимушеності: *мусити, мати* (у значенні «мусити»), *могти / не могли*. У цих конструкціях дієслова-концепти мають значне семантичне навантаження, оскільки одночасно передають вимушеність, небажаність і

об'єктивну необхідність неприємного повідомлення: *«Гадаємо, що це лише непорозуміння, проте змушені...»*; *«Переконані, що це прикра випадковість, але маємо...»*.

Специфіка дипломатичної мови полягає в необхідності уникати суперечностей, зберігаючи водночас ввічливість і тактовність. Дипломат повинен уміти одночасно догодити співрозмовнику та не зрадити власної позиції. Його мовлення має бути точним, проте не грубим; чітким, але таким, що не закриває можливостей для подальших переговорів. Важливо уникати враження нав'язування волі – дипломат має створювати атмосферу свободи вибору, навіть коли текст спрямований на переконання.

У формульних моделях проблемних ситуацій поширеним є також концепт погрози, який реалізується через структури спричиненої або умовної дії: *«Ми змушені зробити те, оскільки Ви зробили те...»*; *«Якщо Ви здійснили те, ми будемо змушені здійснити те...»* У межах дипломатичного етикету такі формули пом'якшуються модальними синтаксемами *школа*, *дуже прикро* та вищезгаданими дієсловами-концептами *маємо*, *мусимо*: *«У зв'язку з тим, що Ви, незважаючи на наше наполегливе прохання, досі не вжили необхідних заходів, ми змушені...»*.

Особливо виразно прийоми опосередкованого висловлення непрямого смислу реалізуються саме в мовних формулах проблемних ситуацій. Використання прямих інвектив у дипломатичній практиці суворо обмежене – вони можуть застосовуватися лише у виняткових випадках і повинні бути цілком обґрунтованими. Заперечення щодо висунутих претензій, які фактично є формою дипломатичного протесту, часто подаються через формули формального здивування: *«Ми були прикро здивовані пред'явленою нам претензією...»*; *«Ми дуже здивовані Вашими звинуваченнями щодо...»*.

4. *Мовні формули співчуття.* Мовні формули співчуття використовуються у ситуаціях трагічного чи надзвичайно складного характеру. Центральним дієсловом-концептом цього типу є дієслово

співчувати в особовій формі: *«Співчуваємо»*. Найчастіше такі формули поширюються прислівниками з емоційно-експресивною конотацією *щиро, глибоко*: *«Глибоко співчуваємо»*; *«Щиро співчуваємо»*. У ролі концепту може виступати й віддієслівний іменник *співчуття* у поєднанні з дієсловами основної дії: *«Висловлюємо співчуття рідним і близьким»*; *«Приносимо своє співчуття»*. До компонентів-концептів мовних формул співчуття належать також лексеми *шкода, прикро*, які підсилюють емоційно-оцінний характер висловлювання: *«Шкода, що так трапилось»*; *«Дуже шкода, що...»*; *«Прикро усвідомлювати непоправність цієї ситуації»*. Функцію концепту можуть виконувати й дієслова-експресиви зі значенням суму та співпереживання: *«Сумуємо з приводу...»*. У дипломатичному дискурсі поширені й форми непрямого співчуття, які реалізуються через контекстуальне поєднання дієслів з іменниками або прикметниками, що позначають емоційний стан: *«Вражені трагічними подіями, що сталися у Вашій країні»*.

5. *Мовні формули вибачення*. Основою мовних формул вибачення є дієслово-концепт вибачити у формі другої особи множини наказового способу, що надає висловленню ввічливого прохального характеру: *«Вибачте, що затримали відповідь»*; *«Вибачте, що турбуємо Вас повторно»*. Часто така формула містить етикетний компонент будь ласка: *«Вибачте, будь ласка, за незручності»*; *«Вибачте, будь ласка, за неточність попереднього повідомлення»*.

Ускладненою формою є конструкція з дієсловом-концептом просити у першій особі множини та віддієслівним іменником вибачення: *«Просимо вибачення за затримку обробки документів»*; *«Просимо вибачення за технічні труднощі, які виникли під час комунікації»*.

Формули вибачення можуть поширюватися за рахунок уточнення причин: *«Просимо вибачення за незручності, спричинені тимчасовими обмеженнями в роботі»*; *«Просимо вибачити за неможливість надати*

відповідь у встановлений термін». У таких випадках формула виконує не лише етикетну, але й інформативну функцію.

У дипломатичному спілкуванні поширені й опосередковані формули вибачення, які уникають прямого прохання про вибачення, але позначають розуміння ситуації: *«Розуміємо Ваше занепокоєння щодо затримки»; «Нам прикро, що обставини склалися таким чином»; «Щиро шкодуємо, що ситуація спричинила додаткові труднощі»*.

Такі конструкції підкреслюють повагу до адресата та пом'якшують негативний зміст, залишаючи висловлення в межах дипломатичного тону: *«Прикро, що технічні обмеження вплинули на строки розгляду»; «Шкода, що ми не мали змоги відповісти ранішеї»*.

6. *Мовні формули вдячності*. Як і мовні формули вибачення, формули вдячності є надзвичайно поширеними у дипломатичних текстах, оскільки саме ними адресант формує позитивну комунікативну настанову, демонструє готовність до подальшої взаємодії та підкреслює цінність співпраці. Дипломатичний дискурс активно використовує кілька типових моделей вираження подяки.

Найпростішим різновидом є формула, побудована на дієслові-концепті *дякувати* у першій особі множини: *«Дякуємо за співпрацю»; «Дякуємо за надану інформацію»; «Дякуємо за Вашу оперативну реакцію»*. У більш розгорнутому варіанті використовується допоміжне дієслово *хотіти* у сполученні з тим самим концептом: *«Хочемо подякувати за підтримку»; «Хочемо подякувати за сприяння у вирішенні питання»*.

Поширеною є також конструкція з дієприкметником, утвореним від дієслова *дякувати*: *«Вдячні за увагу до нашого запиту»; «Вдячні за готовність долучитися»; «Щиро вдячні за Ваше розуміння»*. Значну роль відіграє етикетний компонент *щиро*, який додає формулі більшої експресивності та офіційної ввічливості: *«Щиро дякуємо за допомогу»; «Щиро дякуємо за участь у заході»*. Для підсилення позитивної оцінки

вживається також компонент *дуже*: *«Дуже дякуємо за підтримку»*; *«Дуже дякуємо за детальне роз'яснення»*. Ці формули забезпечують не лише етикетну функцію, а й реалізують комунікативну стратегію підтримання партнерських відносин, що є ключовим у дипломатичному спілкуванні.

7. *Мовні формули підтримання контакту*. Формули цього типу спрямовані на збереження та розвиток комунікативного зв'язку між сторонами, що є важливою частиною дипломатичної стратегії. Їхнім концептом виступають лексеми, які виражають очікування, надію або позитивну перспективу взаємодії. Найчастотнішим серед них є дієслово *сподіватися* у формі першої особи множини: *«Сподіваємося привернути Вашу увагу»*; *«Сподіваємося, що Ви зацікавитесь пропозицією»*; *«Сподіваємося на подальшу зустріч»*; *«Сподіваємося на продовження діалогу»*. Формули підтримання контакту часто реалізуються і через дієслова у формі майбутнього часу, які підкреслюють відкритість до подальшої співпраці: *«Будемо раді встановити взаємовигідні контакти з Вашою установою»*; *«Будемо вдячні за можливість продовжити консультації»*; *«Будемо раді обговорити перспективи співпраці під час наступної зустрічі»*. Такі конструкції виконують функцію м'якого вербального стимулу, формуючи очікування на збереження партнерських відносин.

У дипломатичному дискурсі поширені й розширені формули, що підкреслюють готовність до взаємодії: *«Розраховуємо на подальшу співпрацю»*; *«Очікуємо на можливість продовжити обговорення»*; *«Маємо надію, що наша співпраця матиме позитивний розвиток»*. Аналогічну функцію виконують і формули, що містять компонент доброзичливого очікування: *«Сподіваємося на Ваше розуміння»*; *«Сподіваємося отримати Вашу відповідь у зручний для Вас час»*.

8. *Мовні формули запрошення і вітання*. Мовні формули запрошення і вітання пов'язані з підвищеною церемоніальністю, яка визначається дипломатичним протоколом, тому вони характеризуються значною

лексичною та граматичною варіативністю. До прямих формул запрошення належать висловлення з дієсловом-концептом *запросити / запрошувати*: «*Запрошуємо Вас долучитися до зустрічі*»; «*Запрошуємо Вас взяти участь у роботі комітету*»; «*Запрошуємо Вас відвідати офіційний прийом*». Такі формули можуть поширюватися цільовими синтаксемами, що уточнюють підставу або мотив запрошення: «*На знак поваги запрошуємо Вас на урочисте засідання*»; «*З нагоди завершення проєкту запрошуємо Вас на церемонію*». У дипломатичному спілкуванні часто використовується й формально-етикетна модель із компонентом прохання: «*Дозвольте запросити Вас на офіційну вечерю*»; «*Дозвольте запросити Вас долучитися до обговорення*». Поряд із прямими конструкціями поширені непрямі формули, що створюють м'який, ненав'язливий тон: «*Будемо раді бачити Вас на заході*»; «*Чекаємо на Вас у зазначений час*»; «*Сподіваємося, що Ви зможете відвідати зустріч*». Функцію делікатного стимулу до участі виконують конструкції з умовністю та гіпотетичністю: «*Нам було б приємно бачити Вас серед учасників*»; «*Було б цінно, якби Ви знайшли можливість бути присутніми*»; «*Ми були б вдячні, якби Ви змогли долучитися до дискусії*». Такі мовні формули забезпечують дипломатичну ввічливість, підкреслюють повагу до адресата і сприяють підтриманню конструктивного комунікативного тону, що є важливим елементом дипломатичного протоколу та міжінституційної взаємодії.

9. *Формули подання інформації*. Концептом мовних формул подання інформації виступають дієслова *повідомити / повідомляти* у поєднанні з об'єктом інформації або суб'єктом, на який спрямоване повідомлення: *Повідомляємо Вам...* Це дієслово-концепт може комбінуватися з етикетною формулою, утворюючи більш розгорнуту конструкцію з підкресленою ввічливістю: «*Маємо честь повідомити Вам...*». Ускладнення формули подання інформації відбувається також завдяки поєднанню дієслова-концепту з допоміжними дієсловами, що надають висловленню додаткового

модального значення: «*Повинні повідомити Вам...*»; «*Мусимо повідомити Вам...*». Як концепти можуть функціонувати й лексеми зі значенням «інформація», наприклад конструкція з віддієслівним іменником: «*Маємо інформацію щодо...*», де іменник у поєднанні з дієсловом основної дії виконує функцію констатуючого повідомлення. Близьку функцію має й формула «*Інформуємо Вас...*», яка реалізує семантику офіційної констатації. Особливо урочистого та протокольного характеру формула набуває в конструкціях, де поєднано дві етикетні моделі: «*Користуючись нагодою, маємо честь поінформувати Вас...*». Подібні структури підсилюють статусність висловлення, позначають повагу до адресата й відповідають високим вимогам дипломатичного етикету.

Мовні формули дипломатичного етикету становлять структурований комплекс комунікативних моделей, спрямованих на забезпечення максимально коректної, врівноваженої та прогнозованої взаємодії між суб'єктами міжнародної комунікації. Вони виконують низку важливих функцій: регулюють тональність висловлювання, формують відповідний рівень офіційності, зменшують потенційну конфліктність повідомлень, а також підсилюють прагматичний ефект дипломатичного дискурсу. Кожна група формул – від прохання чи відмови до подяки, співчуття або інформаційного повідомлення – має власні структурні та семантичні ознаки, проте всі вони об'єднані спільною метою: підтримання діалогу, уникнення ескалації напруги та забезпечення ефективної міжнародної взаємодії. Саме завдяки стабільності, повторюваності та модальній врівноваженості мовні формули стають інструментом, що забезпечує дипломатичній комунікації її особливий, етикетно вивіреним характер.

Узагальнюючи зазначене, варто підкреслити, що мовні формули є невід'ємним структурним компонентом дипломатичного дискурсу, який сформувався під впливом загальноєвропейських протокольних норм та української мовної традиції. Вони забезпечують стандартизованість,

передбачуваність і коректність міждержавної комунікації, виконуючи водночас комунікативну, репутаційну та регулятивну функції. Таким чином, мовні формули постають не лише засобом мовленнєвої організації дипломатичного спілкування, а й інструментом підтримання міжнародної стабільності та конструктивної міждержавної взаємодії.

2.2. Основні типи мовних формул у польському дипломатичному дискурсі

Польський дипломатичний дискурс передусім слід розглядати як специфічний спосіб комунікації та переговорів, що здійснюється польськими дипломатами з урахуванням історичної традиції, культурних чинників, актуальної політичної ситуації та національної державної стратегії. Він охоплює офіційні виступи, переговорні процеси, дипломатичний протокол, а також використання усталених мовних формул і стратегій, покликаних формувати міжнародні відносини та сприяти реалізації політичних і економічних цілей держави. Важливим складником польського дипломатичного дискурсу є історичний досвід країни, який впливає на формування пріоритетів у сфері безпеки, суверенітету та міждержавної співпраці, зокрема у відносинах з країнами-сусідами.

Еволюція дипломатичного дискурсу нерозривно пов'язана зі змінами політичної системи, міжнародних відносин і форм комунікації між державами. У Європі сучасна дипломатична риторика сформувалася під впливом міжнародного права, норм міждержавного протоколу, традицій публічної комунікації та розвитку інститутів міжнародної безпеки. Для Польщі визначальними етапами стали інтеграція до НАТО та Європейського Союзу, що закріпило модель європейсько-атлантичної комунікаційної парадигми.

Особливу групу дипломатичних мовних формул становлять звернення до представників Церкви, що відображають тісний зв'язок дипломатичної традиції з культурно-релігійними основами суспільства. Під час офіційних церемоній і державних виступів, у яких беруть участь духовні особи, використовуються спеціальні етикетні формули на позначення пошани до церковного сану та духовного авторитету. Типовими є звернення: *Wasza Ekszelencjo, Księżę Arcybiskupie, Czcigodni Księża, Przewielebni Ojcowie, Drodzy Bracia i Siostry w Chrystusie* [76, с. 197]. Такі вислови поєднують релігійний і дипломатичний етикет, демонструючи культурну спадкоємність польської дипломатії.

Ці формули мають подвійний характер: з одного боку, вони виконують протокольну функцію, позначаючи офіційність події; з іншого – є засобом підтримання поваги до духовних авторитетів і підтвердженням моральних цінностей, важливих для публічного життя Польщі. Саме тому такі звернення можна вважати етикетними маркерами дипломатичного підстилю, що засвідчують культурну ідентичність мовця та належність дипломатичної комунікації до простору спільних європейських цінностей.

Як зазначає А. Вежбицька, дипломатична комунікація спирається на «культурно зумовлені моделі ввічливості, що формують очікувані стандарти вираження поваги та дистанції» [80, с. 35]. У свою чергу М. Чижевський підкреслює, що дипломатичний дискурс є частиною публічної комунікації, де мова виконує функцію «легітимації політичних позицій та підтримання інституційного порядку» [61, с. 5].

Однією з важливих особливостей мовних формул у польському дипломатичному дискурсі є регламентоване використання титулатури. Титулатура – це система почесних звань, чинів та титулів, яка визначає ієрархію та порядок їх надання, успадкування та використання [76, с. 108]. Вона може включати офіційні звання у різних сферах, як-от військові, наукові, спортивні, а також історичні спадкові титули, як-от граф чи герцог.

Спираючись на теоретичні напрацювання польських науковців у сфері дипломатичної комунікації та аналізу дискурсу, зокрема праці А. Вежбицької, яка розглядає дипломатичну ввічливість як культурно детерміновану систему значень; М. Чижевського, що трактує дипломатичний дискурс як інструмент легітимації політичних позицій та інституційної взаємодії; а також А. Малковської, яка описує структурні та функціональні параметри дипломатичних документів, у роботі пропонується узагальнена класифікація мовних формул у польському дипломатичному дискурсі.

Мовні формули у дипломатичному дискурсі за їх функціональним призначенням можемо поділити на такі категорії:

1. Протокольно-етикетні формул – ця група формул забезпечує офіційність, ввічливість і дотримання ієрархічних норм. Типові приклади: *Szanowni Państwo; Wasza Ekscelencjo; Panie Ambasadorze; Z wyrazami szacunku.*

2. Регулятивно-офіційні формули – відповідають за інституційну фіксацію позиції держави, формулювання зобов'язань або умов співпраці: *Rząd Rzeczypospolitej Polskiej stoi na stanowisku, że...; Strony uzgodniły, iż...; Niniejszym informujemy...*

3. Інформаційно-аналітичні формули – спрямовані на подання аргументів, фактів, оцінок та аналітичних висновків: *Analiza sytuacji wskazuje...; Według dostępnych danych...; Pragniemy zwrócić uwagę, że....*

4. Прагматично-впливові формули – використовуються для формування міжнародної підтримки, зміцнення партнерства і узгодження позицій:

Jesteśmy głęboko przekonani, że...; Polska będzie konsekwentnie wspierać...; Wspólnie możemy osiągnąć....

5. Консенсусно-миротворчі формули – характерні для сучасної польської дипломатії, зокрема у контексті підтримки України: *Polska stoi na*

straży pokoju; Naszym wspólnym celem jest bezpieczeństwo i stabilność regionu; Polska będzie nadal wspierać dialog.

Вищезазначена класифікація формул враховує їх функціональні особливості та допомагає класифікувати мовні особливості використані у дипломатичному мовленні представниками державного апарату. Аналізуючи протокольно-естетичні мовні формули варто зазначити, що вони виконують функцію підтримання формального тону та формують позитивний контекст для міждержавного діалогу. До них належать обов'язкове у польській мовній традиції та дипломатичному протоколі титулування. Регулятивно-офіційні формули на думку Чижевського висловлюють «структурують простір офіційної комунікації, забезпечуючи її передбачуваність та юридичну вагомість» [65, с. 18].

Інформаційно-аналітичні формули на думку А. Вежбицької є невід'ємною складовою дипломатичного дискурсу, оскільки, як зазначає дослідниця, важливою є «раціональна, доказова аргументація, що поєднує політичний зміст та культурні сценарії ввічливості» [61, с. 22].

Як окрему підгрупу слід виділити консенсусно-миротворчі формули. До таких формул зараховуємо висловлення підтримки, гарантій безпеки, запрошення до співпраці, заяви про готовність до конструктивного діалогу та мирного врегулювання суперечностей. Відображають прихильність України до діалогу, миру та міжнародної співпраці: *Україна віддана принципам мирного врегулювання...; Підтверджуємо нашу готовність до конструктивного діалогу...; Спільною метою є зміцнення миру та стабільності в Європі...; Україна і надалі буде поглиблювати стратегічне партнерство...* Ці формули акцентують на солідарності, партнерстві й безпековій координації.

У контексті сучасних українсько-польських відносин зазначена група формул набуває особливої значущості. Попри стратегічне партнерство та спільність зовнішньополітичних пріоритетів, міждержавний діалог нерідко

супроводжується дискусіями щодо історичної пам'яті, економічних питань та міграційної політики. У цих умовах консенсусно-миротворчі формули виконують функцію збереження балансу й недопущення посилення напруження, адже створюють рамку ввічливого й конструктивного спілкування, підкреслюють готовність сторін до діалогу й спільного пошуку рішень.

Отже, аналіз польського дипломатичного дискурсу засвідчив, що використання мовних формул є системним та функційно вмотивованим елементом офіційної комунікації. Виділені групи формул – протокольно-етикетні, регулятивно-офіційні, інформаційно-аналітичні, прагматично-впливові та консенсусно-миротворчі – забезпечують структурованість, формальність і передбачуваність дипломатичних висловлювань. Вони підтримують ієрархію та норми етикету, фіксують позицію держави, подають аргументацію, сприяють формуванню підтримки та підкреслюють готовність до конструктивного діалогу. Таким чином, мовні формули становлять основу комунікативної організації польської дипломатичної практики, визначаючи її риторичні стратегії та механізми взаємодії у міжнародному середовищі.

Зіставлення мовних формул українських і польських дипломатів показує, що обидві системи тяжіють до ввічливо-поміркованого стилю, проте відрізняються емоційною насиченістю та рівнем офіційності. У польському мовленні переважає формула підтвердження партнерства (*Wspólnie działamy, jesteśmy razem*), тоді як в українському – формула вдячності (*щиро дякуємо польському народові, висловлюємо вдячність за підтримку*). Ці відмінності зумовлені не лише культурними факторами, а й особливостями політичної історії та риторичної традиції обох країн.

2.3. Порівняльний аналіз українських та польських мовних формул у дипломатичному дискурсі

Урахування історико-політичних умов формування дипломатичної комунікації України та Польщі дозволяє глибше пояснити відмінності у функціонуванні мовних формул. У польському дискурсі домінують стабільні євроатлантичні орієнтири та акценти на регіональному лідерстві, тоді як український дискурс характеризується посиленою експресивністю й апеляцією до принципів свободи, суверенітету та міжнародної підтримки, що зумовлено воєнним станом та необхідністю зовнішньополітичної консолідації. Це підтверджує, що мовні формули відображають не лише лінгвістичні, а й геополітичні та соціально-комунікативні особливості сучасного етапу розвитку держав.

У випадку України та Польщі динаміка мовних формул демонструє адаптацію до сучасних викликів, зокрема безпекових та геополітичних. Український дипломатичний дискурс формує акценти на мобілізаційності, солідарності та захисті суверенітету, що корелює з актуальною воєнною ситуацією та необхідністю міжнародної підтримки. Польський дискурс, водночас, характеризується більш усталеним набором формул, спрямованих на підтвердження стабільності зовнішньополітичного курсу, трансатлантичної співпраці та регіонального лідерства.

Таким чином, поступова еволюція дипломатичних формул у кожній із країн є не лише мовним явищем, а й результатом історичного досвіду та політичних пріоритетів, що зумовлює варіативність їхньої прагматики та функцій у міждержавній комунікації. Як зазначає О. Пономаренко «дипломатичний дискурс виявив ознаки істотно пришвидшеної трансформації та переходу на «нетрадиційну» (досі немислиму, неочікувану чи неприйнятну) мовну та мовленнєву інтеракцію у відповідь на загальні глобалізаційні процеси у суспільстві та відчутну демократизацію» [37, с. 32]. Це спостереження є показовим для українського дипломатичного дискурсу,

який упродовж останнього десятиліття також демонструє тенденцію до демократизації комунікації, посилення гуманістичної тональності та відкритості до суспільного діалогу.

Для українсько-польського дипломатичного дискурсу характерні такі семантичні домінанти у межах цієї групи формул, як наголошення на єдиній безпековій площині, підтримка євроінтеграційного курсу України, підтвердження стратегічного характеру відносин, апеляції до спільних цінностей і загроз, а також вербалізація намірів до подальшої співпраці у військовій, економічній, гуманітарній та енергетичній сферах. Така тональність дипломатичних висловлювань підсилює взаємну довіру та сприяє формуванню стабільного партнерського дискурсу, в якому пріоритетами стають солідарність, взаємоповага та підтримка регіональної безпеки.

Порівняння дипломатичних мовних формул України та Польщі дозволяє простежити як спільність комунікативних принципів, так і низку відмінностей, зумовлених політичним контекстом, історичними чинниками та дипломатичними традиціями.

Обидві системи характеризуються дотриманням міжнародного протоколу, високим рівнем формалізації, стандартизованими стратегіями ввічливості та прагненням до підтримання конструктивного міждержавного діалогу. Водночас український дипломатичний дискурс виявляє більший ступінь емоційно-експресивного компоненту та апелювання до цінностей свободи, солідарності та міжнародної підтримки. Це пояснюється зовнішньополітичними умовами та актуальною оборонною парадигмою України, де мовні формули часто виконують мобілізаційну і консолідаційну функції. Польський дипломатичний дискурс, на відміну від українського, вирізняється стабільністю стратегічних риторичних моделей, акцентом на історичній відповідальності, трансатлантичному партнерстві та регіональному вимірі безпеки

Особливу роль відіграють консенсусно-миротворчі формули, однак їхня прагматична спрямованість різниться. В українських офіційних висловлюваннях домінують формули, що підкреслюють боротьбу за мир, необхідність підтримки та захист державного суверенітету («Україна високо цінує підтримку союзників...»). У польському дискурсі превалюють конструкції, спрямовані на підтримання стабільності та діалогу («*Naszym wspólnym celem jest bezpieczeństwo i stabilność regionu*»), що корелює із роллю Польщі як активного учасника європейських та трансатлантичних союзів.

Таким чином, обидва дискурси демонструють системність та нормативність, проте відмінності у тональності та прагматичних акцентах відображають різні зовнішньополітичні умови та стратегічні пріоритети держав.

Це пояснюється зовнішньополітичними умовами та актуальною оборонною парадигмою України, де мовні формули часто виконують мобілізаційну і консолідаційну функції. Польський дипломатичний дискурс, на відміну від українського, вирізняється стабільністю стратегічних риторичних моделей, акцентом на історичній відповідальності, трансатлантичному партнерстві та регіональному вимірі безпеки.

Отже, українські та польські дипломатичні мовні формули об'єднує спільна структурна організація та функціональна типологія, сформована під впливом міжнародних протокольних норм і традицій дипломатичного спілкування. Водночас український дискурс характеризується більшою динамічністю, емоційністю та акцентом на солідарності та підтримці, тоді як польський – стабільністю, інституційною виваженістю та стратегічним наголосом на регіональній безпеці. Ці особливості відображають специфіку зовнішньополітичних орієнтацій і комунікативних завдань України та Польщі в сучасному міжнародному просторі.

3. МОВНІ ФОРМУЛИ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Інавгураційні промови новообраного президента Республіки Польща Кароля Навроцького та виступ віцепрем'єра, міністра закордонних справ Польщі Радослава Сікорського є репрезентативним матеріалом для аналізу сучасного польського дипломатичного дискурсу. Вони демонструють синтез традиційної риторики польського патріотизму, християнських цінностей та прагматичних декларацій зовнішньополітичного курсу. Оскільки аналізована промова належить до інавгураційного жанру, у ній особливо помітним є поєднання етикетних і прагматично-впливових мовних формул. Добір лексики відображає прагнення до створення позитивного іміджу держави, підкреслення спадкоємності влади й водночас досягнення ефективної взаємодії з міжнародними партнерами.

3.1. Аналіз мовних формул у промовах президента Республіки Польща Кароля Навроцького

У контексті лінгвістичного аналізу особливо важливо простежити, як у текстах реалізуються мовні формули дипломатичного дискурсу, які, за класифікацією, поділяються на протокольно-етикетні, регулятивно-офіційні, інформаційно-аналітичні, прагматично-впливові, консенсусно-миротворчі. Кожен з зазначених типів знаходить своє відображення у промовах президента Навроцького, а переважання одного з видів свідчить про обрану мовну стратегію, що формує польсько-український дипломатичний дискурс.

Аналіз промов Кароля Навроцького дозволяє простежити співіснування офіційно-державного та емоційно-національного реєстрів, а також виявити специфічні комунікативні стратегії, властиві польському дипломатичному дискурсу.

У текстах промов президента Навроцького спостерігається чітке дотримання етикетних норм дипломатичного дискурсу. Широко представлені *протокольні-етикетні мовні формули*, що є обов'язковими для такого типу текстів. Початкові звернення: *«Szanowny Panie Prezydencie, Panowie Prezydenci, Szanowny Panie Marszałku Sejmu, Pani Marszałek Senatu, Panie Premierze, Drodzy Członkowie Zgromadzenia Narodowego, Eksceleńcje, Eminencje, Generalowie, Drodzy Państwo!»* утворюють класичну ієрархічну формулу, що забезпечує офіційність і політичну рівновагу. Використання титулів *Eksceleńcje* та *Eminencje* у кличному відмінку відповідає традиційній дипломатичній моделі звертань, що, за А. Вежбицькою, відображає польський культурний сценарій «języka szacunku» – мови поваги як елементу комунікативного етикету.

Особливістю промови президента К. Навроцького є розширення цього протокольного ряду за рахунок інклюзивних звернень до громадян:

«Witam naród polski w granicach Rzeczypospolitej i poza granicami Rzeczypospolitej», «Witam wszystkie te miliony wyborców, które wybrały swojego Prezydenta».

Таке поєднання офіційного протоколу з емоційно-ідентифікаційними формулами вказує на тенденцію до громадянсько-орієнтований тип комунікації, що розширює класичні рамки дипломатичного підстилю.

Протокольні-етикетні формули у промовах Навроцького поєднують офіційність і національну близькість. Вони виконують функцію легітимації влади через повагу до державних інституцій і одночасно демонструють відкритість до громадян, формуючи образ «prezydenta bliskiego ludziom».

Регулятивно-офіційні тим мовних формул спрямований на вираження політичних намірів, декларацій і зобов'язань. У промові Навроцького вони з'являються у фрагментах, де президент визначає стратегічні орієнтири своєї діяльності: *«Będę głosem narodu polskiego», «Będę wspierał polskie najważniejsze sojusze», «Złożę inicjatywę ustawy, abyśmy wrócili do tradycyjnego*

kształtu Centralnego Portu Komunikacyjnego», «Powołam Radę ds. Naprawy Ustroju Państwa».

Такі вислови відповідають регулятивно-офіційній функції мови – вони фіксують наміри влади, встановлюють зобов'язання і позначають політичні пріоритети. За Чижевським, формули цього типу «структурують простір офіційної комунікації, забезпечуючи її юридичну вагомість і передбачуваність» [65, с.228]. У промовах Навроцького ця риса поєднується з риторичною емоційністю, що надає деклараціям переконливого, мобілізаційного звучання.

Регулятивно-офіційні формули у текстах президента виконують функцію програмної артикуляції курсу держави. Вони поєднують правову чіткість із персональним зобов'язанням, підкреслюючи відповідальність президента перед народом як «сувереном».

Інформаційно-аналітичні формули у промовах Навроцького такі формули реалізуються у фрагментах, де подаються оцінки поточного стану держави, економіки та інституцій:

«W ciągu tych 35 lat Polska osiągnęła sukces ekonomiczny i gospodarczy», «Dzisiaj Polska nie jest na drodze praworządności», «Mamy problem demograficzny i problem z mieszkalnictwem», «Musimy mieć świadomość, że coś trzeba zmienić».

Ці формули, оформлені у формі логічно структурованих констатацій, виконують аналітичну функцію – вони забезпечують обґрунтування політичних рішень та створюють аргументативну основу для подальших дій. У світлі підходу Вежбицької такі мовні засоби є частиною «доказової дипломатичної раціональності», тобто дискурсу, в якому факт і аргумент поєднуються з культурними моделями переконання.

Інформаційно-аналітичні формули в промовах президента Польщі створюють ілюзію раціональної прозорості політичного процесу. Вони

легітимують реформаторські наміри, спираючись на об'єктивізацію ситуації та апеляцію до «*zdrowego rozsądku obywateli*».

Прагматично-впливові формули є найбільш численною групою у промовах Навроцького. Вона реалізується через емоційно насичені вислови, які мають на меті мобілізувати суспільство, викликати почуття гордості та спільної мети.

«Warto być Polakiem», «Niech Bóg błogosławi Polsce!», «Będę głosem tych, którzy chcą Polski suwerennej, Polski, która jest w Unii Europejskiej, ale nie jest Unią Europejską», «Musimy jeszcze raz udowodnić światu, że warto być Polakiem».

Такі вислови належать до стратегій патріотичного переконання, що поєднують сакрально-релігійний та національно-мобілізаційний коди. Вони формують образ президента як морального авторитета і захисника національної ідентичності. За лінгвістичною класифікацією (Wierzbicka, 1997), це реалізація сценарію «*мову wartości*» – мовлення, у якому зміст підпорядковується вираженню етичних і ціннісних позицій.

Прагматично-впливові формули є ядром риторичної системи Навроцького. Вони формують ідеологічну рамку президентства, де суверенітет, віра, родина та національна пам'ять виступають головними категоріями дипломатичного дискурсу.

Консенсусно-миротворчі формули у промовах представлена меншою мірою, однак має символічне значення. Президент апелює до необхідності діалогу та суспільної єдності:

«Wierzę głęboko, że uda nam się porozumieć w sprawach zasadniczych dla Polski», «Pałac Prezydencki stanie się miejscem dialogu», «Musimy zbudować ponadpartyjny konsensus».

Ці формули реалізують стратегію примирення політичних сил і спрямовані на зниження суспільної поляризації. Вони відображають дипломатичну традицію пошуку консенсусу як морального імперативу

політичного лідера. Консенсусно-миротворчі формули у промовах Навроцького мають характер декларативних стратегій, що підкреслюють намір до співпраці, однак у риторичному плані залишаються вторинними порівняно з прагматично-впливовими.

У промовах президента Республіки Польща Кароля Навроцького чітко простежується цілісна структурна система дипломатичного дискурсу, побудована на основі п'яти основних типів мовних формул – протокольно-етикетних, регулятивно-офіційних, інформаційно-аналітичних, прагматично-впливових та консенсусно-миротворчих. Така системність свідчить про високий ступінь кодифікації мовної поведінки в межах польської політичної риторики, яка, згідно з підходом М. Чижевського, забезпечує комунікативну передбачуваність, нормативність і дипломатичну коректність висловлювання. У промовах Навроцького ця структура не є формальною – она виконує чітку функцію легітимації влади, підкріплюючи державну позицію послідовною мовною організацією та символічним відтворенням національної ідентичності.

Домінуючою ознакою аналізованих виступів є наявність численних прагматично-впливових формул, які реалізують емоційно-переконувальний потенціал дипломатичного дискурсу. Вислови на кшталт «*Warto być Polakiem*», «*Niech Bóg błogosławi Polsce*», «*Będę głosem tych, którzy chcą Polski suwerennej*» функціонують як вербальні інструменти консолідації нації довкола ідеї свободи, єдності й моральної стійкості. З позиції функціональної стилістики такі формули виконують роль мовних маркерів політичної ідентифікації, активізуючи колективну пам'ять та відтворюючи базові цінності польського суспільства – віру, незалежність, гідність і солідарність. Перевага впливових формул над нейтрально-інформаційними свідчить про прагнення президента поєднати дипломатичну стриманість із суспільно-мобілізаційним характером промови, що зближує його стиль із

риторикою Кароля Навроцького та історичними взірцями промов державних діячів періоду II Речі Посполитої.

Висока емоційність і персоналізація дискурсу становлять ще одну характерну рису мовної манери Навроцького. Використання форм звертання до народу («*Moi Drodzy*», «*Moi Kochani*») поряд із традиційними протокольними формулами («*Szanowni Państwo*», «*Ekscelencje*») створює ефект близькості між політичним лідером і громадянами. Такий підхід засвідчує переосмислення дипломатичної комунікації – вона набуває ознак публічного політичного мовлення, у якому важливо не лише дотримуватися норм етикету, а й створювати образ лідера, відкритого до суспільного діалогу. Персоніфікація державного дискурсу сприяє формуванню довіри до інституту президентства, підкреслюючи водночас етичну відповідальність політика перед громадянами, яку Навроцький прямо артикулює через вислів «*Prezydent musi być głosem obywateli i obywaterek Rzeczypospolitej – nikim więcej*».

Зміст промов також демонструє гармонійне поєднання традиційних та модерних складників польського дипломатичного стилю. Часті посилання на видатних діячів національної історії – Пілсудського, Дмовського, Вітоса, Качинського – формують тяглість історичної пам'яті, в якій сучасний політичний дискурс постає як продовження ціннісних традицій боротьби за незалежність і державність. Водночас, орієнтація на модернізаційні пріоритети – розвиток економіки, інвестиції, технологічні проєкти – вказує на прагнення інтегрувати історичний досвід у контекст сучасної глобалізованої політики. Такий синтез традиції та інновації є типовим для сучасного польського дипломатичного мислення, що прагне поєднати моральну спадковість і прагматичну ефективність.

Окрему увагу заслуговує функція мовних формул як інструмента легітимації. Через повторювані синтаксичні структури типу «*Będę głosem...*», «*Zrobię wszystko, aby...*», «*Wierzę, że...*» президент конструює образ

політичного лідера, який не лише володіє владними повноваженнями, а й виступає моральним представником народу. У цьому полягає сутність дипломатичної риторики Навроцького – вона не обмежується комунікацією між державними структурами, а набуває характеру суспільного контракту, де мовна формула є актом відповідальності перед громадянами. Таким чином, дипломатичний дискурс постає не як технічний інструмент зовнішньої політики, а як простір формування суспільної довіри та зміцнення національної суб'єктності.

Отже, промови Кароля Навроцького можна розглядати як зразок сучасного польського дипломатичного мовлення, у якому поєднано державний протокол, патріотичну емоційність і релігійно-моральні наративи. Структурна системність, емоційно-прагматична спрямованість, персоналізований тон і ціннісна насиченість формул забезпечують комплексне виконання ключових функцій дипломатичного дискурсу – комунікативної, репрезентативної, легітимізувальної та інтеграційної. Через використання усталених мовних моделей президент вибудовує не лише політичний меседж, а й символічну архітектоніку польської ідентичності, у центрі якої стоїть народ як носій суверенної волі, а мова виступає її виразником і гарантом.

3.2. Аналіз мовних формул у виступі міністра закордонних справ Польщі Радослава Сікорського

Промова міністра закордонних справ Республіки Польща Радослава Сікорського, виголошена з нагоди отримання звання *doctor honoris causa* Львівського національного університету імені Івана Франка у 2025 році, є цінним джерелом для дослідження сучасного дипломатичного дискурсу Польщі. Вона має подвійний характер: урочистий (академічний) і водночас

дипломатично-політичний, адже звучить у символічному для польсько-українських відносин місці – у Львові, який у риторичі Сікорського постає як простір культурного порозуміння й історичної співпричетності двох народів.

Мовні формули, вжиті у виступі, демонструють комплексність польської дипломатичної риторики: поєднання інтелектуальної аргументації, історичних алюзій, морально-етичних апеляцій і стратегічного позиціонування Польщі як речниці демократичної Європи. У межах цього аналізу виділено п'ять груп мовних формул – протокольно-етикетні, регулятивно-офіційні, інформаційно-аналітичні, прагматично-впливові та консенсусно-миротворчі – відповідно до функціональної класифікації обраної в теоретичній частині роботи.

1. Протокольно-етикетні формули.

Початок виступу містить класичні дипломатичні звернення, притаманні академічному протоколу:

«Magnificencjo, Szanowny Panie Rektorze, Szanowny Panie Ministrze, Szanowni Profesorowie i Drodzy Studenci, Dostojni Goście».

Такі формули структурно відтворюють ієрархію адресатів, забезпечуючи дотримання норм ввічливості та етикету в офіційному середовищі. Їхня послідовність, симетричність і граматична паралельність створюють ритмічний ефект, типовий для ритуальної частини дипломатичного виступу. Вони виконують функцію соціального маркування статусів і задають високий регістр мовлення, що відповідає моделі «języka szacunku», описаній А. Вежбицькою .

Додатковою рисою є поєднання офіційності з елементами емоційної щирості, що проявляється у фразях:

«Chciałbym na początku powiedzieć, jak bardzo jestem wzruszony i zaszczycony tym honorem, który mnie spotkał».

Тут формується не лише дистанція, а й комунікативне зближення з аудиторією – стратегія, характерна для дипломатичного дискурсу гуманітарного типу.

Протокольні-етикетні формули у промові Сікорського є не просто ритуальними, а символічно навантаженими – вони окреслюють простір міжкультурного діалогу, де повага до української академічної традиції водночас означає визнання суб'єктності України як рівного партнера у європейській спільноті.

2. Регулятивно-офіційні формули

Регулятивно-офіційні мовні формули виявляються у висловах, що артикують позицію польської держави стосовно війни в Україні, міжнародного права та європейської безпеки. Наприклад:

«Prawo jednostek i narodów do samostanowienia oraz wolność wyboru swojej przyszłości – o te wartości toczy się walka przeciwko moskiewskiemu agresorowi»,

«Demokracje muszą wspólnie postawić na szeroko rozumiane bezpieczeństwo»,

«Rosja przegrywała już wojny w przeszłości na oba te sposoby».

У цих реченнях простежується офіційна формула позиціонування Польщі як члена демократичної коаліції. На лінгвістичному рівні вони мають синтаксичну форму декларацій і модальних тверджень («*muszą*», «*należy*», «*jestem przekonany*»), що підкреслює імперативний характер висловленого. Такий тип висловів наближує виступ до жанру політичного звернення – він фіксує державну позицію, але не виходить за межі академічної етики.

Регулятивно-офіційні формули у промові Сікорського виконують функцію репрезентації польської дипломатичної доктрини – Польща виступає як гарант підтримки України, відданий принципам міжнародного права і колективної безпеки. У цьому контексті вони набувають характеру мовного коду державної політики.

3. Інформаційно-аналітичні формули

Ця група є однією з найрозвиненіших у структурі промови. Сікорський систематично подає фактичні дані, статистику, причинно-наслідкові зв'язки:

«Od początku pełnoskalowej agresji popełniono już ponad 14 tysięcy morderstw, ponad 36 tysięcy cywilów zostało rannych, w tym tysiące dzieci», «Kreml pogrzebał korzystne relacje handlowe z Europą, wydał setki miliardów dolarów na utrzymanie działań wojennych», «Po 10 latach Rosjanie wciąż walczą w Donbasie».

Такі формули відповідають принципу фактологічності дипломатичного дискурсу, що забезпечує його переконливість. За Климовою (2020), аналітичний рівень дипломатичного мовлення «підкріплює легітимність позиції держави через посилення на перевірювані дані». Сікорський використовує аналітичну аргументацію не лише для констатації, а й для оцінки наслідків, поєднуючи інтелектуальну логіку з моральним осудом агресії.

Інформаційно-аналітичні формули в промові виконують дві взаємодоповнювальні функції: когнітивну (інформування) та етичну (оцінювання). Через них польська дипломатична мова набуває раціональної прозорості, підкріпленої гуманітарним змістом.

Ця група становить емоційне ядро виступу. Сікорський активно використовує мовні засоби переконання, апеляції до спільних цінностей і спільної історії:

«My rozumiemy walkę o wolność. Czujemy ją w kościach», «Dziś to Wy, Ukraińcy, bijecie się za wolność Waszą i naszą», «Historia będzie nas niekiedy dzielić, ale wspólnota kulturowa i interesów powinna nas łączyć».

4. Прагматично-впливові формули

Такі формули реалізують стратегічну мету – формування відчуття єдності й солідарності. За А. Вежбицькою, вони належать до категорії «*тowy wartości*», у якій мовець через емоційно насичені вислови створює простір моральної взаємності. Повторюваність концептів *wolność*, *solidarność*, *Europa*,

odpowiedzialność формує ціннісну домінуючу дискурсу, що закріплює образ Польщі як морального союзника України.

Прагматично-впливові формули перетворюють промову на інструмент символічної дипломатії. Вони виконують місію «м'якої сили» – не лише передають політичну позицію, а й створюють емоційно-моральний зв'язок між народами.

5. Консенсусно-миротворчі формули

У заключних фрагментах виступу Сікорський переходить до стратегічного виміру миротворчості. Він наголошує:

«Albo pogodzimy się z powrotem demonów nacjonalizmu, albo wybierzemy drogę pokojowego współistnienia», «Zamiast zmieniać granice, lepiej czynić je prawie niewidzialnymi w procesie integracji europejskiej», «Historia będzie nas niekiedy dzielić, ale wspólnota kulturowa i interesów powinna nas łączyć».

Ці вислови є зразком консенсусно-миротворчих формул – вони окреслюють європейський ідеал мирної інтеграції, відмову від реваншизму, підтримку правового порядку. У таких формулах «język dialogu zastępuje język dominacji», що відображає гуманістичну модель дипломатії XXI століття. Контекст виступу у Львові – місті символічного поєднання польської й української історії – підсилює комунікативний ефект цих висловів.

Миротворчі формули у промові Сікорського реалізують модель дипломатії консенсусу. Вони відображають стратегічну місію Польщі як посередника між історичною пам'яттю та сучасною європейською інтеграцією.

Промова Радослава Сікорського у Львові є багаторівневим зразком сучасного польського дипломатичного дискурсу, у якому мовні формули виконують не лише комунікативну, а й концептуально-ціннісну функцію. Структурно вона поєднує всі типи формул – від протокольних до аналітичних і миротворчих, – утворюючи цілісну систему, що водночас відображає

офіційну позицію Польщі та її ідентичність як демократичної держави Центральної Європи.

У виступі переважають прагматично-впливові та інформаційно-аналітичні формули, що пояснюється політичним контекстом – війною в Україні та необхідністю публічного формування міжнародної солідарності. Промова Сікорського – це не лише політичний жест підтримки, а й мовний акт спільного опору авторитаризму, який апелює до універсальних цінностей свободи, гідності й миру.

Таким чином, мова міністра набуває функції дискурсивного мосту між історією та сучасністю, між академічною традицією й геополітичною реальністю. Вона формує образ Польщі як морального і стратегічного партнера України, а дипломатичні формули – як інструменти європейської свідомості, що стоять на захисті прав людини, державного суверенітету й культурного діалогу.

3.3. Вплив соціокультурних чинників на використання мовних формул у польському дипломатичному дискурсі

Дипломатичний дискурс не існує поза межами соціокультурного контексту. Його мовні формули є не лише результатом мовної норми, а й відображенням колективних цінностей, історичної пам'яті, політичної культури та етичних орієнтирів суспільства. Польська дипломатична мова, сформована під впливом багатовікової боротьби за незалежність, католицької етики, ідеї *Solidarności* та досвіду демократичної трансформації, зберігає риси глибокої аксіологічної насиченості.

Порівняльний аналіз промов президента Кароля Навроцького та міністра закордонних справ Радослава Сікорського дозволяє простежити, як соціокультурні чинники – історичні, ціннісні, національні й міжнародні –

формують мовні стратегії, типи формул і їхню функціональну динаміку в сучасному польському дипломатичному дискурсі.

Польська дипломатична риторика глибоко вкорінена в історичну пам'ять. У промовах Навроцького й Сікорського історичний досвід не є лише контекстом, а дієвим інструментом формування сучасної політичної ідентичності.

У межах дипломатичного дискурсу важливе місце посідають звернення, які відображають ієрархію учасників комунікації та протокольний порядок їхнього вшанування. Порядок звертань у промовах високопосадовців Польщі суворо регламентований принципами державного та дипломатичного протоколу (*Zasady protokołu dyplomatycznego Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP*), що передбачає послідовне перелічення адресатів згідно з їхнім офіційним статусом і суспільною роллю. Такий порядок є не лише проявом формальної ввічливості, а й структурним маркером політичної культури, яка поєднує шанобливість до державних інституцій із символічною повагою до національних традицій.

Типовою є формула звернення, що починається з виразів «*Szanowny Panie Prezydencie, Panowie Prezydenci*», яка засвідчує верховенство глави держави в офіційній ієрархії. У разі присутності кількох президентів (чинного та колишніх) використовується множинна форма, що вказує на інституційний, а не персональний характер поваги. Подібна структура відображає конституційний принцип безперервності державної влади.

Далі традиційно згадуються очільники парламенту – «*Szanowny Panie Marszałku Sejmu, Pani Marszałek Senatu*». Їхня позиція у формулі зумовлена тим, що відповідно до Конституції Республіки Польща (ст. 131), саме маршал Сейму виконує обов'язки президента у разі неможливості останнього виконувати свої функції. Таким чином, послідовність звертань відображає юридично закріплену структуру державної влади.

Наступним у протокольному порядку є звернення «*Panie Premierze*», що адресоване голові уряду як представнику виконавчої влади. Хоча прем'єр-міністр керує адміністрацією держави, його позиція в ієрархії нижча, ніж у парламентських маршалів, що свідчить про верховенство законодавчої гілки влади над виконавчою в польській конституційній моделі.

Після персоніфікованих звернень до керівників державних інституцій промовець переходить до колективних адресатів: «*Drodzy Członkowie Zgromadzenia Narodowego*». Ця формула виконує узагальнювальну функцію – вона підкреслює єдність представників обох палат парламенту та вводить комунікативний баланс між протокольною урочистістю й загальнодержавним представництвом.

Важливим елементом протокольної традиції є також згадування представників міжнародного дипломатичного корпусу – «*Ekscelencje*». Це універсальна форма звернення до послів та високих іноземних дипломатів, яка відповідає міжнародним стандартам етикету (*Your Excellency*). Вона засвідчує повагу до принципу взаємного визнання суверенітету держав і традиційного дипломатичного паритету.

Окрему групу становлять звернення до духовенства – «*Eminencje*», уживані щодо кардиналів і єпископів Римо-католицької церкви. Включення цієї формули до офіційного переліку адресатів зумовлене особливою роллю католицизму в суспільному та культурному житті Польщі. Її присутність у державному дискурсі свідчить про усталене співіснування сакральної та світської сфер у межах національної традиції.

Далі в ієрархічному порядку згадуються «*Generałowie*», що уособлюють Збройні сили Республіки Польща. Розташування цього звернення після духовенства відображає цивільний характер держави, у якій армія підпорядковується демократичній владі. Водночас згадування генералів у публічному виступі має виразну символічну функцію – це вияв шани до тих, хто гарантує національну безпеку.

Фінальне звернення «*Drodzy Państwo*» виконує узагальнювальну та інтегративну роль, охоплюючи всіх присутніх – представників влади, дипломатів, духовенство, військових і громадян. Воно створює ефект переходу від офіційного протоколу до демократичного, рівноправного спілкування, що відповідає сучасним комунікативним стандартам європейської політичної культури.

Таким чином, порядок звертань у польських офіційних промовах відображає поєднання трьох рівнів комунікативної культури: інституційного (повагу до державної ієрархії), цивілізаційного (дотримання міжнародного дипломатичного етикету) та національно-культурного (шанобливе ставлення до духовної спадщини та традиції). Усе це підтверджує, що мовні формули в офіційних промовах не є лише елементом риторики, а виступають інструментом культурної ідентифікації та символічного відтворення соціального порядку.

У промові президента Кароля Навроцького історичний компонент реалізується через апеляції до постатей польської державності – Юзефа Пілсудського, Романа Дмовського, братів Качинських. Ці алюзії мають формульний характер, адже в польській риториці імена національних героїв функціонують як *symboliczne formuły pamięci* – стійкі мовні одиниці, що активують у колективній свідомості образ боротьби за свободу. Вислови типу «*Musimy jeszcze raz udowodnić światu, że warto być Polakiem*» поєднують сучасну політичну місію з історичним досвідом минулих поколінь.

У Радослава Сікорського історичний чинник набуває міжнаціонального виміру. Його виступ у Львові вбудований у багатопланову історичну топографію міста, яке він називає «*Europą w miniaturze*». У цьому контексті мовні формули мають діалогічний характер – вони поєднують польську й українську історичні нарації. Сікорський використовує алюзії на Яна Карського, Олександра Ладосья, Івана Франка, вводячи їх як постаті спільної

європейської пам'яті. Це не просто історичні згадки, а формули культурного мосту, що легітимізують сучасний політичний союз Польщі та України.

Отже, історико-культурний чинник визначає орієнтацію польського дипломатичного дискурсу на спадкоємність: мова державних діячів відтворює колективну пам'ять і водночас переосмислює її у світлі сучасних політичних викликів.

Однією з найстійкіших рис польської дипломатичної комунікації є взаємодія політичного й сакрального дискурсів. У промовах Навроцького постійно звучить релігійна лексика: «*Niech Bóg błogosławi Polsce*», «*Warto być Polakiem*», «*Wiara daje siłę*». Такі формули апелюють до моральних категорій, що мають не лише духовний, а й політичний зміст: віра, добро, благословення стають символами єдності нації.

Релігійно-етичний код виступає інструментом мобілізації суспільства довкола традиційних цінностей – родини, патріотизму, свободи. Згідно з дослідженнями А. Вежбицької, така мова формує «етос морального обов'язку», у якому віра слугує підставою політичного вибору.

Сікорський у своїй промові не вживає прямої релігійної лексики, проте демонструє етичну насиченість мовлення: «*Świat jest pełen niesprawiedliwości, a nawet zła, którym winniście się z odwagą przeciwstawiać*». Його моральна риторика є секуляризованим продовженням католицької етики, властивої польській культурі, – вона ґрунтується на поняттях добра, справедливості, відповідальності, гідності.

Таким чином, релігійно-етичний чинник визначає ціннісну основу польського дипломатичного дискурсу: навіть у світських промовах присутня ідея моральної місії, що легітимізує політичні дії як етично виправдані.

Однією з найпомітніших соціокультурних детермінант є ідея свободи як стрижневої категорії польського мислення. Вона закріплена у дипломатичній мові формулами типу «*Wolność*», «*Niepodległość*», «*Suwerenność*», «*Solidarność*».

У Навроцького свобода постає як внутрішній моральний імператив — продовження історичного досвіду польських повстань, як символ національної гідності. Його промови формують концепт державної самоповаги, що виражається через афективні мовні формули з дієсловами волі («*będe*», «*musimy*», «*chcemy*»).

Сікорський розгортає цей мотив у транснаціональному ключі. Формула «*Za wolność waszą i naszą*» набуває нового змісту — вона стає символом європейської солідарності. Його мовлення будується на спільних історичних метафорах, що прирівнюють українську боротьбу до польської. Через це формується колективний суб'єкт «*my*» — поляки й українці як спільнота цінностей.

Національно-ідентифікаційний чинник зумовлює особливу функцію мовних формул — вони виконують не лише номінативну, а й інтегративну роль, закріплюючи національну самосвідомість у міжнародному політичному контексті.

В обох промовах простежується європейський вимір дискурсу — апеляції до спільних цінностей Заходу: демократії, верховенства права, миру. Цей чинник формує специфічну «мову інтеграції», де ключові слова мають універсальний зміст: *Europa, demokracja, prawo, solidarność*.

У Навроцького Європа виступає контекстом суверенного партнерства — Польща як рівноправний учасник, який відстоює власну гідність і незалежність у межах союзу. У Сікорського ж Європа — це моральний простір, у якому Польща й Україна спільно творять майбутнє континенту. Мовні формули «*Jesteśmy w Europie*», «*Europa powstała między wrogami, którzy uznali, że już nie warto się zabijać*» транслюють ідею історично здобутого миру як спільного досягнення.

Отже, європейський чинник сприяє універсалізації дипломатичного дискурсу, у якому національні інтереси осмислюються через призму спільних гуманістичних цінностей.

Дипломатична мова завжди віддзеркалює культурний тип комунікації. Польська культура характеризується помірним рівнем дистанції влади, високим індексом індивідуалізму та сильною потребою моральної аргументації. Це зумовлює специфічну риторику – водночас емоційну й раціональну, стриману, але експресивну в ціннісному плані.

У Навроцького емоційність є складником патріотичного пафосу – його мовлення близьке до політичного виступу з мобілізаційною метою. Сікорський, натомість, дотримується інтелектуально-аналітичної риторики, але не позбавленої тепла й емпатії. Його дипломатичний стиль – це *język współczucia i rozumu*, мова співпереживання та розсудливості.

Комунікативно-культурний чинник визначає вибір синтаксичних і лексичних формул: у Навроцького – короткі імперативні речення й анафоричні повтори («*Będę głosem narodu*», «*Warto być Polakiem*»), у Сікорського – складнопідрядні конструкції з логічними зв'язками («*Dlatego właśnie demokracje muszą wspólnie postawić na bezpieczeństwo*»). Усе це засвідчує функціональну адаптивність дипломатичної мови до культурних очікувань адресата.

Використання мовних формул у польському дипломатичному дискурсі зумовлене низкою соціокультурних чинників, серед яких провідними є історична пам'ять, релігійно-етичні традиції, національна ідентичність, європейська інтеграційна парадигма та культура комунікації. У промовах Кароля Навроцького та Радослава Сікорського ці чинники виявляються у різних формах, проте мають спільну мету – утвердження морального авторитету Польщі як демократичної, солідарної та історично свідомої держави.

Польська дипломатична мова, таким чином, є синтезом традиції й сучасності: вона водночас апелює до сакральних символів минулого та реалізує прагматичні стратегії XXI століття. Мовні формули, що виникають у цьому соціокультурному просторі, не є лише риторичними засобами – вони

виступають знаками ідентичності, носіями колективної пам'яті та інструментами культурної дипломатії, через які Польща комунікує зі світом, а також із власними історичними цінностями.

Отже, було здійснено комплексний аналіз мовних формул, використаних у сучасному польському дипломатичному дискурсі, на матеріалі офіційних промов президента Республіки Польща Кароля Навроцького та міністра закордонних справ Радослава Сікорського, виголошених у 2025 році. Дослідження показало, що мовні формули у дипломатичному спілкуванні виконують не лише функцію комунікативної коректності, а й становлять важливий інструмент конструювання політичного та культурного нарративу держави.

Мовні формули, зафіксовані у промовах Кароля Навроцького, характеризуються високим рівнем емоційності, патріотичним пафосом і чіткою прагматичною спрямованістю. Президент вибудовує образ держави як спільноти морально стійких, віруючих громадян, апелюючи до категорій «*wolność*», «*tożsamość*», «*Bóg*», «*naród*», «*patriotyzm*». Відповідно до класифікації, запропонованої у теоретичній частині роботи, його виступи містять переважно прагматично-впливові та протокольно-етикетні мовні формули. Такі одиниці реалізують комунікативні стратегії єднання, мобілізації та моральної легітимації влади. Навроцький активно використовує анафоричні повтори («*Będę głosem narodu*», «*Niech Bóg błogosławi Polsce*»), що посилюють ритм і переконливість промови, а також створюють ефект ритуального підтвердження політичних цінностей.

Промова Радослава Сікорського, виголошена у Львівському університеті, має інший характер – вона спирається на інформаційно-аналітичні та консенсусно-миротворчі мовні формули. Її стиль вирізняється дипломатичною стриманістю, історичною глибиною та інтелектуальною аргументацією. Сікорський будує дискурс солідарності між Польщею та Україною, використовуючи апеляції до спільних історичних

символів (Іван Франко, Ян Карський, Олександр Ладось), до спільного досвіду боротьби за свободу та європейськість. Його мовлення засвідчує еволюцію польського дипломатичного коду від риторики національної самодостатності до риторики партнерства і взаємної відповідальності.

Порівняльний аналіз продемонстрував, що обидва типи дипломатичних промов – президентська та міністерська – відображають єдиний комунікативний напрям сучасної польської зовнішньої політики, орієнтований на поєднання традиційної християнсько-гуманістичної ідентичності з демократичними та європейськими цінностями. При цьому мовні формули виступають засобом балансування між емоційним і раціональним компонентами дипломатичного мовлення: у Навроцького переважає афективна експресія, у Сікорського – інтелектуальна аргументація.

Соціокультурні чинники, розглянуті у підрозділі 3.3, виявилися визначальними у формуванні цих стратегій. Історико-культурний чинник зумовлює тяглість мовних традицій, релігійно-етичний – забезпечує моральну легітимність висловлювань, національно-ідентифікаційний – підтримує ідею «*za wolność naszą i waszą*», а європейський – сприяє універсалізації дипломатичної мови. Таким чином, сучасна польська дипломатична комунікація формується на перетині двох полюсів: традиції (що апелює до минулого) та модерності (що прагне інтеграції у глобальний простір).

Аналіз мовних формул у межах українсько-польського дипломатичного дискурсу свідчить, що їхній добір значною мірою зумовлений конкретним подієвим контекстом, зокрема ситуаціями політичної кризи, війни, а також символічними актами державного значення. У таких умовах мовні формули виходять за межі стандартного протокольного вжитку та виконують функцію маркерів ціннісної позиції й політичної солідарності.

У промовах Президента Республіки Польща Кароля Навроцького, виголошених у період суспільної напруги після виборів та на тлі війни в Україні, фіксується активне використання формул єдності й примирення. Зокрема, у контексті виборчого протистояння та внутрішніх поділів Президент апелює до формул прощення й морального примирення, використовуючи вислови на кшталт «wybaczam całą tę pogardę» та «jako chrześcijanin – ze spokojem serca [...] wybaczam». Такі мовні конструкції поєднують елементи етикетного мовлення з аксіологічними компонентами, формуючи образ глави держави як морального арбітра та гаранта суспільної злагоди.

У кризовому міжнародному контексті, пов'язаному з повномасштабною агресією Росії проти України, у дипломатичному мовленні чітко домінують формули солідарності та підтримки. У промові міністра закордонних справ Республіки Польща Радослава Сікорського, виголошеній у Львові, систематично використовуються формули співчуття та емпатії, зокрема «pragnę złożyć kondolencje rodzinom ofiar ostatniego ataku na Lwów», а також формули оцінки подій як морально неприйнятних, наприклад «kolejne zbrodnie wojenne». У цьому випадку мовні формули виконують не лише ритуальну функцію, а й слугують інструментом моральної легітимації позиції Польщі на міжнародній арені.

Водночас у контексті символічних подій – офіційних візитів, урочистостей, академічних церемоній – активізуються мовні формули апеляції до спільних цінностей та історичної пам'яті. У промовах як Президента, так і міністра закордонних справ простежуються формули, що підкреслюють спільний досвід боротьби за свободу, зокрема «walka o wolność», «solidarność», «wspólnota wartości». Такі формули виконують консолідаційну функцію, формуючи образ українсько-польських відносин як

партнерства, заснованого не лише на політичних інтересах, а й на спільному історичному та ціннісному ґрунті.

Отже, аналіз мовних формул у контексті кризових і символічних подій підтверджує, що в сучасному українсько-польському дипломатичному дискурсі вони виступають важливими засобами вербалізації солідарності, співчуття та політичної підтримки, а також інструментами формування ціннісно орієнтованої моделі міждержавної комунікації.

Узагальнюючи результати аналізу, можна стверджувати, що мовні формули в польському дипломатичному дискурсі є системними комунікативними одиницями, у яких відбивається взаємодія політичних, культурних і моральних смислів. Вони функціонують як вербальні маркери дипломатичної ідентичності, забезпечуючи передбачуваність, етикетність і ціннісну стабільність дипломатичного спілкування. Вивчення їх структури та соціокультурних умов використання відкриває перспективи для подальших досліджень у галузі міжмовного порівняння дипломатичних стратегій, зокрема у контексті українсько-польських відносин.

ВИСНОВКИ

У сучасних лінгвістичних студіях мовні формули дипломатичного дискурсу отримують різні інтерпретації, що засвідчує багатовимірність цього комунікативного феномена. Частина дослідників наголошує на їхній точності й семантичній виразності, які забезпечують оперативне структурування змісту та формують раціональну основу політичної аргументації. Інші акцентують на властивій дипломатичним формулам опосередкованості та конструктивній двозначності, що створює можливість зближення позицій і полегшує досягнення компромісу. У науковому дискурсі також поширена думка про їхній креативний потенціал, завдяки якому дипломатичне мовлення здатне оновлювати риторичні моделі та адаптуватися до змін комунікативних умов. Таким чином, мовні формули постають як універсальний інструмент дипломатичної взаємодії, що поєднує стандартизованість, гнучкість і інноваційність у реалізації політико-комунікативних завдань.

Узагальнення наукових підходів до трактування мовних формул та аналіз їхнього функціонування у дипломатичному дискурсі показують, що ці одиниці становлять стійкий та впорядковувальний елемент офіційної комунікації. На підставі аналізу наукових підходів (А. Вежбицької, Є. Бартмінського, В. Орловського, В. Хлебди, М. Чижевського та ін.) встановлено, що мовні формули є відтворюваними у готовому вигляді одиницями комунікації, які забезпечують стандартизованість, передбачуваність і коректність мовленнєвої взаємодії. Вони виступають важливим засобом підтримання балансу між офіційністю та етикетом, між політичною доцільністю й емоційною нейтральністю висловлювань. Мовні формули в дипломатичному підстилі офіційно-ділового стилю посідають важливе місце.

Здійснений аналіз дозволив уточнити, що в дипломатичному дискурсі мовні формули мають регламентований і функціонально-етикетний характер. Їхня роль полягає у створенні атмосфери взаємоповаги, легітимації позицій сторін, демонстрації готовності до співпраці та запобіганні конфронтаційним інтонаціям. Залежно від комунікативного завдання виокремлено кілька основних груп формул: привітання («*Serdecznie witam Państwa*»), подяки («*Dziękuję za uwagę*»), вибачення («*Proszę o wybaczenie*»), побажання («*Życze owocnych obrad*»), формули згоди чи заперечення («*Podzielam Państwa pogląd*» / *Pozwolę się nie zgodzić*»).

Специфіка дипломатичного підстилю як різновиду офіційно-ділового стилю полягає у поєднанні формалізованості та етикетної виразності, що зумовлює його особливу комунікативну організацію. Для дипломатичного підстилю характерні нормативність, точність термінології, чітка логічна структурованість тексту та обов'язковість ритуальних елементів, які забезпечують передбачуваність і коректність міждержавної комунікації. Водночас дипломатичне мовлення не зводиться виключно до стандартизованих протокольних конструкцій, оскільки включає оцінні та аксіологічно марковані компоненти.

Публічні промови дипломатів становлять форму реалізації дипломатичного дискурсу, що поєднує офіційно-ділові та публіцистичні риси. Такий тип мовлення орієнтований не лише на дотримання протоколу, а й на вплив на громадську думку, формування суспільних уявлень і трансляцію ключових ціннісних орієнтирів держави. У результаті дипломатичний підстиль виявляє динамічний характер і здатність адаптуватися до конкретних комунікативних ситуацій та подієвого контексту.

Різниця між дипломатичним підстилем та дипломатичним дискурсом окреслюється з метою чіткого розмежування об'єкта й предмета аналітичного дослідження. Якщо підстиль визначається як мовне оформлення офіційної

міждержавної взаємодії, то дискурс розглядається як ширше явище, що охоплює всі форми комунікації дипломатів – від офіційних документів до публічних виступів і міжособистісних переговорів. Таке розмежування стало важливою теоретичною основою подальшого аналізу.

Системи українського та польського дипломатичного мовлення характеризуються високим ступенем стандартизації, але водночас у них відображено національно-культурну специфіку комунікативної поведінки, яка у польській мовній традиції в більшій мірі спирається на прив'язання до титулатури.

Для української дипломатичної традиції типовим є поєднання протокольно-етикетних і прагматично-впливових формул. Мовні конструкції типу «*Шановні пані та панове, висловлюю щирю вдячність за підтримку*»... або «*Дозвольте запевнити у незмінній прихильності України до партнерських відносин*»... поєднують формальну ввічливість із виразною комунікативною метою – підтримання іміджу надійного партнера.

Польський дипломатичний дискурс, натомість, вирізняється поміркованою емоційністю, частим вживанням формул спільної відповідальності («*musimy działać razem, aby zapewnić pokój*»), історичних алюзій («*nasze narody łączą wspólne doświadczenia*»), а також чітким балансом між етикетністю та риторичним впливом. Польська традиція, сформована та виводиться з перетину католицької етики та європейського протоколу, надає перевагу формам поміркованої дипломатичної теплоти – «*Szanowni Państwo*», «*drodzy przyjaciele*», «*dziękuję za solidarność z Ukrainą*».

Порівняльний аналіз засвідчив, що обидві культури демонструють високий ступінь комунікативної взаємодоповнюваності. Польські дипломатичні промови тяжіють до стратегії емпатії та символічного єднання. У спільному українсько-польському дипломатичному дискурсі відбувається взаємне запозичення мовних моделей: українські дипломати переймають формули «*solidarność*», «*partnerstwo*», «*wzajemne wsparcie*», а польські –

вислови на кшталт *відновлення справедливості, свобода і незалежність як спільна мета*».

У роботі виявляється роль мовних формул у контексті культурних і політичних чинників, що впливають на українсько-польський дискурс, а також підкреслюється їх значення для розуміння сучасних мовних тенденцій у політичному мовленні. Отримані результати можуть слугувати основою для подальших досліджень у галузі лінгвістики та міжнародних відносин, зокрема в аспектах дипломатичної комунікації.

Таким чином, дослідження має не лише описовий, а й інтерпретативний характер. Воно спрямоване на виявлення закономірностей взаємодії мови, культури й мислення в офіційному спілкуванні, що цілком відповідає філологічній парадигмі. Аналіз дипломатичного мовлення через призму лінгвопрагматики та когнітивної семантики дозволяє осмислити глибину мовної системи як інструмента моделювання політичної реальності. Такий підхід поєднує лінгвістичну точність і культурологічну глибину, що робить дослідження вагомим внеском у розвиток української та польської філології.

Результати аналізу досліджень українських та польських науковців та власні напрацювання дозволили класифікувати мовні формули українсько-польського дипломатичного спілкування за п'ятьма типами:

1. Протокольно-етикетні (*Szanowny Panie Prezydencie, Z wyrazami szacunku...*).
2. Регулятивно-офіційні (формули узгодження, запрошення до співпраці).
3. Інформаційно-аналітичні (звернені до суспільства, що інформують про позицію держави).
4. Прагматично-впливові (спрямовані на переконання, формування довіри).
5. Консенсусно-миротворчі (підкреслюють солідарність, підтримку миру, партнерство).

Ці типи є ключовими елементами аналізу промов президента та міністра закордонних справ Польщі.

Структура дипломатичного виступу в польській традиції передбачає поєднання трьох функціональних блоків: етикетного вступу, аналітичної частини та завершальної формули вдячності чи побажання.

Мовні формули у промовах Кароля Навроцького та Радослава Сікорського характеризуються системністю, повторюваністю й ритуальністю. Найчастіше використовуються формули звернення («*Szanowni Państwo*», «*Drodzy*» «*Przyjaciele z Ukrainy*»), подяки («*Dziękuję narodowi ukraińskiemu za odwagę*»), солідарності («*Stoimy ramię w ramię z Ukrainą*»), а також дипломатичні кліше типу «*Wspólne wartości, wspólna przyszłość, wspólna odpowiedzialność*». Такі формули виконують не лише етикетну, а й ідеологічну функцію, адже формують образ Польщі як держави-партнера, що поділяє принцип «*Nie ma wolności bez niepodległości*».

Аналіз засвідчив, що мовні формули польського дипломатичного дискурсу тісно пов'язані із соціокультурним контекстом. Вони поєднують історичні альянси (до традицій «*Solidarności*»), біблійні ремінісценції та європейські ціннісні категорії – *pokój, wolność, braterstwo*. Завдяки цьому польські промови мають виразну символічну глибину, що підсилює їхній комунікативний ефект.

Отже, можна стверджувати, що мовні формули у виступах польських політиків не лише забезпечують дипломатичний етикет, а й виконують функцію мовних маркерів політичної ідентичності. Вони демонструють взаємоповагу до України, підкреслюють спільність історичного досвіду й формують образ польсько-української солідарності як морального імперативу.

Результати дослідження дозволяють зробити загальні висновки про те, що мовні формули є важливим структурним елементом дипломатичного дискурсу, що забезпечує стандартизованість, прогнозованість і ввічливість міжнародного спілкування. Українські й польські мовні формули мають

спільну прагматичну мету – створення атмосфери довіри, але відрізняються ступенем емоційності та культурною забарвленістю. У промовах польських політиків мовні формули виконують функцію засобів легітимації політичних рішень, символічного об'єднання народів і зміцнення моральних засад партнерства.

Аналізуючи промови польських політичних діячів можемо зазначити, що дипломатичний підстиль функціонує на перетині офіційно-ділового й публіцистичного стилів, адже поєднує протокольну регламентованість і риторичну експресивність. Українсько-польський дипломатичний дискурс хоч є відображенням складних політичних процесів та обтяжений історичним минулим обох країн є прикладом гармонійного поєднання формалізованої мови протоколу з гуманістичними цінностями взаємоповаги, солідарності й свободи.

Сукупність результатів дослідження відкривають перспективи для подальших наукових праць у напрямках поглибленого аналізу дипломатичного дискурсу з урахуванням мовних стратегій взаємодії після 2022 року та порівняння дипломатичних формул у перекладах польських та українських промов дипломатичних діячів. Перспективним є розширення корпусу дослідження за рахунок виступів дипломатів інших країн Центрально-Східної Європи з метою визначення спільних лінгвокультурних тенденцій;

Наукові результати мають вагоме значення для розвитку лінгвістики дипломатичного дискурсу, поглиблюють знання про взаємозв'язок мови й культури в міжнародній комунікації та створюють підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень у царині сучасної славістики.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Бабинець Л. Мова дипломатичних документів України. Київ : КНЕУ, 2017. 184 с.

1. Бабинець Л. Мова дипломатичних документів України. Київ : КНЕУ, 2017. 184 с.
3. Бебик В. Дипломатія: теорія та практика. Київ : Вид-во Національного університету, 2010. 256 с.
4. Бойко В. А., Болсун А. А. Культурно-символічне наповнення інавгураційних промов українських президентів у контексті націєтворення. *Соціальні технології*. 2020. № 85. С. 134–142.
5. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови. Київ: АртЕк, 1998. 216 с.
6. Гнатюк Л. Архаїчні етикетні формули як відображення специфіки мовної картини світу українців. URL : <https://ukr.movoznavstvo.knu.ua/uk/article/view/371> (дата звернення: 20.11.2025).
7. Голубовська І. В. Стилїстика української мови. Київ: Академія, 2012. 368 с.
8. Гриценко П. Мова і політика: український політичний дискурс. Київ: Інститут української мови НАН України, 2012. 320 с.
9. Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст.: матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України / упоряд. Горобець В. Й. Київ : Наук. думка, 1976. 416 с.
10. Допоможи упорядкувати зібраний матеріал та оформити посилання на джерела. Перевірка відповідності заданим вимогам / OpenAI ChatGPT. URL : <https://chatgpt.com/> (дата звернення: 20.11.2025).
11. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд. Київ : НДІУ, 2007. 444 с.
12. Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917–1924 рр.) / упоряд. Л. В. Андрієвська та ін. Київ : Вид-во гуманіт. літ-ри, 2010. 592 с.

13. Кабиш О. О. Українська мова в судово-процесуальній сфері. Київ: Алерта, 2020. 152 с.
14. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. Київ : Алерта, 2022. 324 с.
15. Климова К. Я. Функціональні стилі сучасної української літературної мови. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. 304 с.
16. Коваль А. П. Культура ділового мовлення. Київ: Наукова думка, 1982. 288 с.
17. Кочубей М. Українсько-польські дипломатичні відносини (1991–2011). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 210 с.
18. Крашеніннікова Т. В., Поповський А. М., Руколянська Н. В. Українська мова (за професійним спрямуванням): навчальний посібник. Дніпропетровськ : Адверта, 2015. 330 с.
19. Куньч З., Куньч М. Особливості дипломатичного мовлення як різновиду офіційно-ділового стилю. *Українська національна ідея*. 2014. № 26. С. 121–127.
20. Левківська О. А., Охріменко Н. Д. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ : Академія, 2016. 304 с.
21. Лисиченко Л. О. Структурно-семантичні характеристики дипломатичного дискурсу. Київ: Академія, 2010. 225 с.
22. Літературознавча енциклопедія. авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : Академія, 2007. Т. 2. 608 с.
23. Мацько О. М. Дипломатичний підстиль української мови. *Наука і сучасність*. Київ : ІЗМН, 1998. С. 178–189.
24. Мацько О. М. Мовні формули у дипломатичних текстах сучасної української мови: функціонально-стилістичний аналіз : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. Київ : 2001. 244 с.
25. Марущак М. Й. Історія дипломатії ХХ століття: курс лекцій. Львів : Бескид Біт, 2003. 303 с.
26. Машталір Я. П. Історія економічної дипломатії. Хмельницький :

ХНУ, 2010. 123 с.

27. Моргачова А. Формули ввічливості в дипломатичному дискурсі. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика* : збірник наукових праць. Хмельницький, 2025. Випуск 18. В друці.

28. Моргачова А. Мовні формули в українсько-польському дипломатичному дискурсі. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика* : збірник наукових праць. Хмельницький, 2025. Випуск 19. В друці.

29. Нелюба А. Професійна мова юриста. Харків : Прапор, 2002. 208 с.

30. Нестеренко В. Етикет. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

31. Орловська О. В. Мовний етикет і дипломатична риторика. Київ : Дипломатична академія МЗС України, 2009. 175 с.

32. Паламарчук Л. Мовні стратегії в міжнародній дипломатії. Одеса : Астропринт, 2013. 212 с.

33. Пик С. М. Таємна дипломатія і розвідка у міжнародних відносинах. Львів : Вид-во ЛНУ, 2012. 514 с.

34. Пономаренко О. Інтердискурсивність як провідна риса дипломатичного дискурсу. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2014. № 1. С. 30–35.

35. Пономаренко О. В. Інтердискурсивність як провідна риса дипломатичного дискурсу (на матеріалі виступів Міністра закордонних справ Італії Дж. Терці ді Сант-Агата...). *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. 2014. Вип. № 47. С. 30–35.

36. Пономаренко О. В. Архітектоніка сучасного дипломатичного дискурсу. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. 2020. Вип. № 52. С. 42–46.

37. Пономаренко О. В., Задоріжна Н. І. Дипломатичний дискурс з людським обличчям: новітні тенденції розвитку. Лінгвістичні дослідження. 2022. Вип. № 5 . С. 30–35.
38. Поповський А. М., Тертишник В. М. Мова в правничій діяльності. *Українська правнича енциклопедія*. Київ : Алерта, 2023. С. 486–489.
39. Савчук О. М. Політичний дискурс як простір маніпуляції смислами. *Регіональні студії*. 2023. № 1. С. 25–59.
40. Семигінівський І. Лінгвістичні аспекти міжнародної дипломатії. Київ : Наука, 2008. 230 с.
41. Слинько І. М. Мовна політика Європейського Союзу: правові засади та функціонування. *Європейські студії*. 2021. № 1. С. 47–58.
42. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет. URL : <https://osvita.ua/> (дата звернення: 29.10.2025)
43. Тертишник В. Мова і стиль юридичних документів. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 9. С. 3–5.
44. Тертишник В. М., Поповський А. М. Мова та стиль документів юриста. *Юридичний журнал*. 2010. № 9. С. 123–127.
45. Турчин Я. Б., Дорош Л. О., Івасечко О. Я. Дипломатична та консульська служба. Львів : Львівська політехніка, 2018. 332 с.
46. Український дипломатичний словник. Київ : Знання, 2011. 495 с.
47. Указ Президента України «Про Державний протокол та Церемоніал України» від 22 серпня 2002 року № 746/2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 29.10.2025).
48. Чорнобай О. Л. Основи комунікативної культури юриста. Львів : Ліга-прес, 2014. 364 с.
49. Чухліб Т. В. Організація дипломатичної служби Української козацької держави в середині XVII ст. *Українська козацька держава*. 2001. № 8. С. 67–76.

50. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ : Алерта, 2023. 536 с.
51. Шевчук С. Українське ділове мовлення. Київ : Алерта, 2022. 312 с.
52. Шинкаренко Т. І. Етикет. Українська дипломатична енциклопедія. Київ : Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.
53. Antas J. Polskie zasady grzeczności. *Język a komunikacja*. Kraków, 2002. S. 347–363.
54. Bartmiński J., Chlebda W. Jak badać językowo-kulturowy obraz świata Słowian i ich sąsiadów. *Etnolingwistyka*. 2008. T. 20. S. 11–27.
55. Baudouin de Courtenay J. N. Zarys historii języka polskiego. Warszawa : E. Wende i Spółki, 1922. 234 s.
56. Borecki P., Janik Cz. Prawo wewnętrzne związków wyznaniowych. Warszawa : Dom Wydawniczy Elipsa, 2012. 575 s.
57. Bralczyk J. Mówi się. Porady językowe profesora Bralczyka. Warszawa : PWN, 2009. 234 s.
58. Bugajski M. O praktycznym zastosowaniu kryteriów poprawności językowej. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1995. 377 s.
59. Chlebda W. W stronę językowego obrazu Europy. *Etnolingwistyka*. 2010. T. 22. S. 85–104.
60. Czyżewski M. Socjolog i życie potoczne. Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2010. 254 s.
61. Czyżewski M., Kowalski S., Piotrowski A. Rytualny chaos. Studium dyskursu publicznego. Kraków : Universitas, 1997. 312 s.
62. Dijk van T. A. Discourse and Communication: New Approaches. Berlin : Walter de Gruyter, 1985. 367 p.
63. Dijk van T. A. Language and Power. London : Longman, 1997. 283 p.
64. Dubisz S. Język polski poza granicami kraju. *Polszczyzna XX wieku*. Warszawa : 2001. S. 199–210.

65. Dubisz S. Z historii puryzmu i liberalizmu językowego. *Polszczyzna w komunikowaniu publicznym*. Warszawa, 1999. S. 9–17.
66. Dubisz S., Sękowska E., Porayski-Pomsta J. Leksykalny kod polityczny. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa : UW, 2005. S. 151–165.
67. Grybosiowa A. Nowe sytuacje – nowe zachowania grzecznościowe. *Poradnik Językowy*. 2002. № 9. S. 3–5.
68. Grybosiowa A. O współczesnym stosunku do normy językowej. *Język wtopiony w rzeczywistość*. Katowice, 2003. S. 51–58.
69. Grybosiowa A. Obce kulturowo formuły nawiązywania kontaktu. *Język wtopiony w rzeczywistość*. Katowice, 2003. S. 176–185.
70. Huszcza R. Honoryfikatywność. Gramatyka, pragmatyka, typologia. Warszawa : PWN, 2006. 277 s.
71. Inny słownik języka polskiego PWN. Red. M. Bańko. Warszawa, 2000. T. I–II.
72. Jeziński M. Wizerunek polityczny jako element strategii wyborczej. Wrocław : UW, 2005. 124 s.
73. Leksykologia i kultura języka polskiego / Лексикологія і культура польської мови. T. 1: leksykologia. Київ : ІНКОС, 2011. 328 с.
74. Nahlik S. Narodziny nowożytnej dyplomacji. Wrocław – Warszawa : Ossolineum, 1971. 300 s.
75. Orłowska O. Diplomatic etiquette and rhetoric. Warsaw : Diplomatic Academy, 2010. 175 s.
76. Orłowski T. Protokół dyplomatyczny. Między tradycją a nowoczesnością. Warszawa : Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2015. 480 s.
77. Sutor J. Prawo dyplomatyczne i konsularne. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2000. 600 s.

78. Tomaszewski J. Dyplomacja i polityka zagraniczna Polski w XX wieku. Warszawa : Bellona, 2011. 350 s.
79. Wierzbicka A. Cross-cultural pragmatics: The semantics of human interaction. Berlin : Mouton de Gruyter, 2006. 496 p.
80. Wierzbicka A. Język – umysł – kultura. Warszawa : PWN, 1999. 352 s.
81. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words. Oxford : Oxford University Press, 1997. 328 p.
82. Wystąpienie podczas uroczystości na Zamku Królewskim URL : <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia> (дата звернення: 21.10.2025).
83. Wystąpienie Wicepremiera, ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego z okazji otrzymania doktoratu honoris causa Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki. URL: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/szef-polskiej-dyplomacji-radoslaw-sikorski-z-wizyta-we-lwowie> (дата звернення: 19.10.2025).